

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัย ศึกษาความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อการจัดสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. หลักการแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา
 - 1.1 ความหมายของการบริหาร
 - 1.2 ความหมายของสภาพแวดล้อม
 - 1.3 ความหมายของสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา
 - 1.4 หลักการบริหาร
 - 1.5 หลักการบริหารสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา
2. สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา
 - 2.1 ความสำคัญของสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา
 - 2.2 ประเภทของสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา
 - 2.3 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ
 - 2.3.1 สภาพแวดล้อมด้านภูมิทัศน์
 - 2.3.2 สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่
 - 2.3.3 สภาพแวดล้อมด้านความปลอดภัย
 - 2.4 สภาพแวดล้อมทางสังคม
 - 2.4.1 สภาพแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ
 - 2.4.2 สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน
 - 2.4.3 สภาพแวดล้อมด้านปฏิสัมพันธ์ของบุคคล
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 3.1 งานวิจัยภายในประเทศ
 - 3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

หลักการแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

1. ความหมายของการบริหาร

การบริหาร (Administration) มีผู้ให้ความหมายของคำว่า การบริหาร ไว้หลายท่าน ดังนี้

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2540 : 72) ได้ให้ความหมายของการบริหารว่า หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคล ตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการอย่างประสานสัมพันธ์และมีระบบระเบียบ กฎเกณฑ์ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งหรือหลายอย่างทีบุคคลดังกล่าวได้ร่วมกันกำหนด มีความเห็นและรับรู้เข้าใจวัตถุประสงค์นั้นตรงกัน โดยอาศัยทรัพยากรเทคนิคและกระบวนการต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

สมเดช สีแสง (2547 : 224) ได้ให้ความหมายการบริหารคือ การบริการประเภทหนึ่งที่จะทำให้กลุ่มบุคคลร่วมกันกระทำการกิจให้บรรลุตามเป้าหมาย

ดังนั้น การบริหาร หมายถึง การที่ผู้บริหารและบุคลากร ได้ร่วมกันจัดการองค์กร โดยมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

2. ความหมายของสภาพแวดล้อม มีผู้ให้ความหมายของคำว่า สภาพแวดล้อมไว้หลายท่าน ดังนี้

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 4 ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมไว้ว่า สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพและชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ซึ่งเกิดขึ้น โดยธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์ได้ทำขึ้น

บุญเสริม พูลสงวน (2535 : 5) ให้ความหมายไว้ว่า คือสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น หรือเป็นสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตหรือทรัพยากรธรรมชาติก็ได้

นางพางา สุขวนิช และคณะ (2539 : 9) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คือทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบ ตัวมนุษย์ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรม (จับต้องและมองเห็นได้) และนามธรรม (วัฒนธรรมแบบแผนประเพณีและความเชื่อถือ)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 ให้ความหมายของสภาพแวดล้อมไว้ว่า เป็นคำนามหมายถึงสิ่งต่าง ๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพและชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ซึ่งเกิดขึ้น โดยธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์ได้ทำขึ้น

วสัน ปัญญา (2544 : 9) ได้ให้ความหมายสภาพแวดล้อมว่าหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวเราและสภาพแวดล้อมมาจากคำว่าสิ่งแวดล้อม (Environment) รากศัพท์มาจากภาษาฝรั่งเศส Environ แปลว่า Around ฉะนั้น Environment จึงหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ล้อมรอบตัวเราทั้งสิ่งที่มีชีวิต และสิ่งที่ไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นสสารและพลังงานซึ่งอาจได้แก่ธรรมชาติที่อยู่รอบตัวเราเป็นสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวของผู้เรียนและส่งผลกระทบต่อกระบวนการ พัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียน ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกาย สภาพแวดล้อมทางจิตภาพ และสภาพแวดล้อมทางสังคม

ซัชพล ทรงสุนทรวงศ์ (2546 : 10) ได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมว่าหมายถึงสิ่งต่าง ๆ ที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น ซึ่งสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นประกอบด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์

นภดล เณอักษร (2546 : 10) โดยปกติเราจะคุ้นเคยกับคำว่า สิ่งแวดล้อม มากกว่าสภาพแวดล้อม แต่แท้ที่จริงแล้วคำสองคำนี้มีความหมายคล้ายคลึงกัน เพราะคำว่าสภาพ หรือสภาวะ มีความหมายว่า “ความเป็นเองตามธรรมชาติของมันลักษณะในตัวเอง ภาวะ ธรรมชาติ”

เพชรรัตน์ บุณยทริภังค์ (2546 : 19) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สิ่งแวดล้อมหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในรอบตัวเราทั้งทางกายภาพและสังคม ที่มีผลกระทบต่อชีวิตทั้งทางกายและจิตใจและมีความเกี่ยวพันกันอย่างแยกไม่ออก

สุทธิวรรณ ตันติธรรมาวงศ์ (2546 : 267) ได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมไว้ว่า สิ่งแวดล้อม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวเราที่เป็นสิ่งที่มีชีวิตและสิ่งที่ไม่มีชีวิตทั้งที่มองเห็นได้และมองไม่เห็นไม่ได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลในการดำรงชีวิตอยู่ด้วยกัน

ดังนั้นสภาพแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเราที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ทั้งกายภาพและสังคม ที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ซึ่งมีอิทธิพลในการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม

3. ความหมายของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา มีผู้ให้ความหมายของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ไว้หลายท่านดังนี้

วินัย วีระพัฒนานนท์ (2530 : 32) ได้ให้ความหมายไว้ว่าสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา หมายถึง สภาพที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏอยู่ในสถานศึกษา ความหมายของคำว่าสภาพแวดล้อมจึงมีความหมายที่สืบเนื่องมาจากคำว่าสิ่งแวดล้อมซึ่งอยู่รอบ ๆ ตัวเรา

เสรี ลาซโรจน์ (2546 : 59) ได้ให้ความหมายของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา คือ สภาพ ที่เกิดจากผลกระทบหรือปฏิสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในสถานศึกษานั้นเอง

สุทธีวรรณ ดันตริจนาวงศ์ (2546 : 296) ได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตที่อยู่ภายในสถานศึกษารวมทั้งสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น

ดังนั้นสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาหมายถึง สิ่งต่างๆที่อยู่ในสถานศึกษาที่เป็นสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งทางกายภาพและสังคม

ดังนั้นการบริหารสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษากับบุคลากร ได้ร่วมกันจัดสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในสถานศึกษาที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตที่มนุษย์สร้างขึ้นทั้งทางกายภาพและสังคมโดยมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ มีหลักการ กฎเกณฑ์ การบริหารและการประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อให้การบริหารในสถานศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา

4. หลักการบริหาร มีผู้เสนอหลักการบริหารไว้หลายท่านดังนี้

เทเลอร์ และพวกได้เสนอหลักการบริหารเชิงวิทยาศาสตร์ (The Principles of Scientific Management) ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้ (ประยูร ศรีประศาสน์. 2546 : 22)

1. การทำงานด้วยปริมาณมาก (A large daily task) คนงานแต่ละคนในหน่วยงาน ไม่ว่าจะดำรงตำแหน่งอะไร จะได้รับมอบหมายงานให้ทำแต่ละวันชัดเจน โดยการพิจารณากำหนดงานอย่างละเอียดถี่ถ้วน จะทำให้แต่ละคนทำงาน ได้เต็มที่ตลอดวัน
2. การทำงานมีเงื่อนไขมาตรฐาน (Standard and condition) คนงานได้รับมอบหมายงานอย่างมีมาตรฐานแน่นอน และสามารถทำงานของตนด้วยความมั่นใจ
3. การทำงานมีรายได้สูง (High pay for success) ผู้ที่ทำงานเสร็จครบถ้วนจะได้รับค่าตอบแทนสูง
4. การทำงานบกพร่องที่ก่อให้เกิดสูญเสีย (Loss in case of failure) ความล้มเหลวควรจะเป็นเรื่องของบุคคลเป็นสำคัญ
5. การทำงานในองค์กรขนาดใหญ่ต้องการผู้เชี่ยวชาญ (Expertise in large organization) เมื่อองค์กรขยายใหญ่โตมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น การทำงานก็จะยิ่งยาก และไม่อาจทำสำเร็จได้ด้วยบุคลากรระดับต้น

ลักษณะสำคัญของการบริหารเชิงวิทยาศาสตร์ อาจจำแนกได้ ดังนี้

(ประยูร ศรีประสาธน์. 2546 : 22)

1. การศึกษาเวลาและการเคลื่อนไหว (Time and motion studies) เพื่อให้งานที่ใช้เวลาและกำลังงานน้อยที่สุด

2. การแบ่งงานออกเป็นส่วนย่อย และตามความชำนาญ (Division of labor and specialization) ประสิทธิภาพของการทำงานได้มาจากการแบ่งงานออกเป็นส่วนย่อย จนถึงองค์ประกอบที่เป็นพื้นฐาน ทำให้เกิดความมั่นใจในประสิทธิภาพงาน

3. การมีมาตรฐาน (Standardization of task) การจัดแบ่งงานออกเป็นส่วน ๆ ทำให้เกิดลักษณะงานที่ทำเป็นประจำ และมีมาตรฐานที่ชัดเจนแน่นอน

4. เอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of command) รวมการประสานงานและการตัดสินใจในองค์การเข้ามาสู่ส่วนกลางที่ผู้ได้บังคับบัญชาโดยตรงเพียงคนเดียว

5. ขอบเขตการควบคุมบังคับบัญชา (Span of control) หน่วยงานแต่ละระดับชั้นของสายการควบคุมบังคับบัญชาจะต้องได้รับการดูแลและประสานกับหน่วยงานอื่น โดยขอบเขตการควบคุมบังคับบัญชาที่เหมาะสมและหัวหน้าหน่วยงานแต่ละระดับชั้นควรมีผู้ได้บังคับบัญชาระหว่าง 5 – 10 คน

6. เอกภาพของการทำงาน (Uniqueness of function) หน่วยงานย่อยในองค์การควรทำงานเฉพาะอย่างไม่ควรจะทำงานซ้ำซ้อนกัน

7. องค์การรูปนัย (Formal organization) การเน้นการวิเคราะห์องค์การที่มีโครงสร้างหน่วยงานชัดเจน กับองค์การอรูปนัย (Informal organization) อันเป็นองค์การที่เกิดจากกลุ่มที่มีปฏิสัมพันธ์กัน แต่ไม่มีการการจัด โครงสร้างที่เป็นระบบที่แน่นอนชัดเจน

การบริหารเชิงมนุษยสัมพันธ์ (Human Relation management) มีหลักการว่า การที่จะตั้งระเบียบแบบแผนขององค์การ โดยไม่พิจารณาถึงตัวบุคคลผู้ปฏิบัติเลยย่อมไม่ได้ผล เพราะผู้ปฏิบัติเป็นมนุษย์ย่อมมีความรู้สึกอารมณ์ และความนึกคิดส่วนบุคคล ความขัดแย้งในการบริหารงานอาจเกิดขึ้นได้ ผู้บริหารจึงควรจัดความขัดแย้งอย่างฉลาดโดยการสร้างมนุษยสัมพันธ์ในหน่วยงาน โดยมีปรัชญาการบริหารว่า “ดูแลคนให้ดีที่สุด” (Tretl People Well) (สมเดช สีแสง. 2547 : 226)

จะเห็นว่าหลักในการบริหารนั้นจะต้องทำให้บุคลากรร่วมกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมาย โดยที่ทุกคนทำงานอย่างมีความสุขและเต็มความสามารถที่มีอยู่

Luther Gulick and Lyndall Urwick ได้เสนอกระบวนการบริหารว่าประกอบด้วย POSDCORB คือ (นพพงษ์ บุญจตราคุณย์, 2540 : 127)

1. Planning การวางแผน
2. Organizing การจัดองค์การ
3. Staffing การบริหารงานบุคคล
4. Directing การอำนวยการ
5. Coordinating การประสานงาน
6. Reporting การรายงาน
7. Budgeting การจัดทำงบประมาณ

เจสซี บี ซีียร์ (Jesse B Sears, อ้างในนพพงษ์ บุญจตราคุณย์, 2540 : 127) กำหนดกระบวนการบริหารออกเป็น 5 ประการด้วยกัน คือ

1. Planning การวางแผน
2. Organizing การจัดองค์การ
3. Directing การอำนวยการ
4. Coordinating การประสานงาน
5. Controlling การควบคุม

กระบวนการบริหารต่าง ๆ ที่ได้นำเสนอนี้ผู้บริหารสามารถนำไปใช้เป็นหลักการในการบริหารองค์การให้บรรลุเป้าหมายขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพได้

5. หลักการบริหารบริหารสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา มีผู้เสนอหลักการบริหารสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ไว้ดังนี้

เสรี ลาซโรจน์ (2546 : 63) ได้กล่าวถึงหลักการบริหารสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาว่า สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาต้องการการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ได้ 4 ขั้นตอน คือ

1. ป้องกันไม่ให้สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติที่เป็นคุณต่อสถานศึกษาถูกทำลาย สถานศึกษาเป็นจำนวนมากมีสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติที่ดีอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นสภาพอากาศ ภูมิทัศน์ ดิน น้ำ ต้นไม้ และพืช สภาพธรรมชาติยังไม่ถูกทำลาย มลพิษด้านต่าง ๆ ยังอยู่ในระดับที่ไม่เป็นอันตราย หากหัวหน้าสถานศึกษา สภาพที่พึงประสงค์ดังกล่าวจะคงอยู่ได้นาน
 2. กำจัดการเสื่อมโทรมของสภาพสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัญหาให้หมดไป
- เนื่องจาก สถานศึกษาเป็นที่อาศัยของคนเป็นจำนวนมาก ทรัพยากรและอาคารสถานที่จะถูกใช้

อยู่ตลอดเวลา หาก ไม่มีการบริหารจัดการที่ดี จะเกิดภาวะเสื่อมโทรมในหลาย ๆ ด้านสะสม มากขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ว่าจะเป็นมลพิษด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล น้ำเสีย เสียง กลิ่น อากาศเสีย รวมถึงสภาพแวดล้อม ของสังคมด้วย หากไม่มีการกำจัด ปรับปรุงแก้ไข ความเสื่อมโทรม เหล่านี้จะสร้างปัญหาและบั่นทอน คุณภาพชีวิตของทุกคนที่อยู่ในสถานศึกษา ได้อย่างต่อเนื่อง

3. สร้างหรือพัฒนาสภาพแวดล้อมให้มีหรือมีคุณภาพที่เหมาะสม ซึ่งเป็น ภาระหน้าที่ ที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมใน สถานศึกษานั้น จำเป็น ต้องกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายสภาพแวดล้อมแต่ละประเภท ที่พึงประสงค์ให้ทุกฝ่าย เข้าใจ ชัดเจน ดังนั้นการพัฒนาอาคารสถานที่ สาธารณูปโภค สุขภาพ อนามัยการบริหารจัดการการทำงาน และระบบสังคมในสถานศึกษา จะต้องมีการกำหนด วิสัยทัศน์ วางแผน ดำเนินการ ตามแผนติดตาม ตรวจสอบประเมินผลและมีการพัฒนาอย่าง ต่อเนื่อง

4. ดูแลรักษาสภาพแวดล้อมที่ได้มาตรฐานแล้วให้คงอยู่ ทั้งนี้เพราะ สภาพแวดล้อม ที่พึง ประสงค์เมื่อเกิดขึ้นแล้วย่อมไม่เกิดตลอดไป จะเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว หากไม่มีระบบการดูแลรักษาที่ถูกต้องผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรอาศัยความร่วมมือจากฝ่าย ต่าง ๆ สร้างแนวคิดและ วิธีการ ที่เหมาะสม มอบหมายความรับผิดชอบและติดตาม ดูแล การสนับสนุนอย่างใกล้ชิด และต่อเนื่องเพื่อจะได้รักษาสภาพแวดล้อมที่พึงประสงค์ให้คงอยู่

เสรี ลาขโรจน์ (2546 : 65 -66) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนาสภาพแวดล้อมใน สถานศึกษาว่าปัจจุบันมีแนวคิดที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสภาพแวดล้อม ในองค์กรต่าง ๆ โดยในแนวคิดและวิธีการอนุกรมมาตรฐานสากล ISO 14000 ซึ่งมีข้อกำหนด ที่สามารถยืนยันและสร้างความมั่นใจ ในคุณภาพของสภาพแวดล้อมในองค์กรได้ สถานศึกษา ในประเทศไทยหลายแห่งสามารถจัดการสภาพแวดล้อม ภายในสถานศึกษาผ่านการรับรอง มาตรฐาน ISO 14001 หากสถานศึกษาใดสนใจในหลักการและวิธีการรักษาที่จะพัฒนาคุณภาพ สภาพแวดล้อมด้วยตนเองโดยไม่คำนึงถึงการประกาศรับรองมาตรฐานจาก ISO 14001 ก็นำจะ ศึกษาหลักการ ข้อกำหนด และวิธีการในรายละเอียดให้เป็นที่เข้าใจนำมาประยุกต์ปฏิบัติด้วย ตนเองได้ โดยอาศัยขั้นตอนและ หลักการซึ่งอาจปรับใช้กับสถานศึกษาได้คร่าว ๆ ดังนี้

1. การกำหนดนโยบาย สถานศึกษาควรมีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนา สภาพแวดล้อม ให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมของสถานศึกษาและท้องถิ่น ขนาดของสถานศึกษา และผลกระทบจากกิจกรรมของสถานศึกษาและท้องถิ่น ขนาดของสถานศึกษาและผลกระทบ จากกิจกรรมของสถาน ศึกษาที่จะมีต่อสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาและชุมชน

2. การวางแผนคณะที่รับผิดชอบทำแผนควรถูกกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน จัดทำเอกสาร นำไปชี้แจงให้ผู้เกี่ยวข้อง ในสถานศึกษาเข้าใจและเผยแพร่ให้สาธารณชน ได้ทราบเพื่อสร้างแกนนำและหาแนวร่วม สนับสนุนการดำเนินงาน

3. การดำเนินการ ผู้บริหารสถานศึกษาควรแสดงเจตนาและพฤติกรรมให้ ทุกคนเห็นว่ามีความมุ่งมั่นจะพัฒนาสภาพแวดล้อมอย่างจริงจัง โดยกำหนดเป็นข้อปฏิบัติและ ควบคุมดูแลให้มีการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง

4. การตรวจสอบแก้ไข ควรกำหนดให้มีกระบวนการตรวจสอบติดตามที่มี หลักฐาน มีการบันทึกผลการป้องกันและแก้ไขสิ่งที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนดที่พึงประสงค์ให้ สามารถตรวจประเมินผลการจัดการสภาพแวดล้อมได้ สิ่งใดที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนดจะต้อง ดำเนินการให้มี การปรับปรุงแก้ไข โดยไม่ชักช้า

5. การทบทวนผลการดำเนินงาน ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นผู้ดำเนินการ ทบทวนระบบ การจัดการสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาตามคาบเวลาที่เหมาะสม การทบทวน ผลการดำเนินการจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่เป็นที่กไว้มาประเมินผลการดำเนินการเพื่อพิจารณาปรับ แนวทางหรือกำหนดแนวทางการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุง สภาพแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

สุทธวีรธรรม ดันดิรจนาวงศ์ (2546 : 297) ได้กำหนดแนวทางการบริหาร สิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาไว้ ดังนี้

1. การบริหารอาคารสถานที่ สถานศึกษาต้องมีการวางแผนที่จะปลูกสร้าง อาคารเรียนอาคารสนับสนุนการเรียน เช่น โรงฝึกงาน โรงอาหาร สถานที่พักผ่อนของผู้เรียน ที่เรียกว่า มีแผน ภูมิทัศน์ของสถานศึกษาอย่างเหมาะสม

2. การรักษาความสะอาดของสิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษา เช่น การกำจัด ขยะมูลฝอยในสถานศึกษา การจัดทำบ่อบำบัดน้ำเสีย ระบบน้ำทิ้งของสถานศึกษา เพื่อไม่ให้ เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคที่เป็นอันตรายต่อผู้เรียนในสถานศึกษา

3. การรักษาความปลอดภัยในสถานศึกษา จะต้องจัดผู้รับผิดชอบดูแลตาม อาคารเรียน อาคารฝึกงาน โรงอาหาร การจราจรในสถานศึกษาอย่างเป็นระเบียบปลอดภัย

4. การจัดสรรงบประมาณ เพื่อรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา ให้อยู่ในสภาพที่ดี เช่นการซ่อมแซมอาคาร การบำรุงรักษาสวนหย่อม เป็นต้น การบริหาร สถานศึกษาเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยตรงที่จะต้องพิจารณาสภาพแวดล้อมของ

สถานศึกษาอย่างละเอียดรอบคอบ ให้อยู่ในสภาพที่ดีปลอดภัยกับผู้เรียน เพราะสภาพแวดล้อมของสถานศึกษามี อิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ สุขนิสัย สุขลักษณะของผู้เรียน ผู้เรียนจะได้รับการถ่ายทอดลักษณะของสถานศึกษาจากสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาตลอดเวลา

สุทธวีรธรรม ต้นตริจนาวงศ์ (2546 : 300) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารในการจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาไว้ ดังนี้

1. ต้องควบคุมระบบน้ำทิ้งในสถานศึกษา มีการกำจัดน้ำที่ใช้แล้ว เช่น มีระบบบำบัดน้ำเสีย ก่อนทิ้งลงสู่แม่น้ำลำคลองในแหล่งชุมชน
2. ต้องจัดการเก็บขยะมูลฝอยด้วยวิธีการที่ถูกต้องด้วยการแยกขยะแห้งขยะเปียกเพื่อไม่ให้ เป็นแหล่งเพาะเชื้อ โรคที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย
3. ต้องเผยแพร่ความรู้ให้แก่ผู้สอนและผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหา สิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกสถานศึกษาหรือปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่ส่งผลกระทบต่อชุมชนและสถานศึกษา เช่น ปัญหาน้ำเสีย ปลาตาย ชุมชนไม่ควรบริโภคปลาตายที่มาจากน้ำเสียเป็นพิษ
4. สถานศึกษาต้องให้ความร่วมมือกับชุมชนเพื่อพัฒนาและปรับสภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้ดีขึ้นเช่น การรณรงค์แยกขยะตามประเภทขยะ
5. ต้องประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน ทั้งที่เป็นเอกชนหรือภาครัฐบาล
6. ต้องจัดสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาให้อยู่ในสภาพที่ดีและถูกสุขลักษณะ เพื่อให้ผู้เรียนที่มีสุขภาพอนามัยดีและสุขนิสัยที่ดี เช่น บริเวณ โรงเรียน น้ำดื่ม น้ำใช้ ห้องส้วม
7. ต้องส่งเสริมให้สถานศึกษามีสภาพแวดล้อมที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชุมชนได้ เช่น ผู้สอน ผู้เรียน ภารโรง ผู้ปกครอง ร้านค้า มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา ดูแลรักษาอาคารสถานที่ บริเวณ โรงเรียน
8. ต้องส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษา เช่น ผู้สอน ผู้เรียน ภารโรง ผู้ปกครอง ร้านค้า มีส่วนร่วมในการพัฒนา ดูแลรักษาอาคารสถานที่ บริเวณ โรงเรียน เพื่อเป็นการสร้างความรักผูกพันต่อสถานศึกษาและสุขนิสัยที่ดีในการรักษาสิ่งแวดล้อม
9. ต้องส่งเสริมให้สถานศึกษามีกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง เกี่ยวกับสังคมและชุมชน สีนค้าอุปโภคบริโภคในระบบการตลาด

10. ต้องส่งเสริมให้สถานศึกษาแสดงบทบาทเป็นผู้นำในสิ่งแวดล้อมศึกษาชุมชน เช่น การปลูกป่าในชุมชน การสร้างระบบระบายน้ำเสียของชุมชน การประหยัดน้ำ การวางแผนพัฒนาชุมชน

จากหลักการดังกล่าวสรุปได้ว่าในการบริหารสภาพแวดล้อมในสถานศึกษานั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีหลักการบริหาร ดังนี้

1. การกำหนดนโยบายในการพัฒนาสภาพแวดล้อม ควรมีเป้าหมายที่ชัดเจนและต้อง มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น โดยให้บุคลากรในสถานศึกษามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในการพัฒนาสภาพแวดล้อม
2. การวางแผนการดำเนินงานและกำหนดผู้รับผิดชอบ ควรมีการประชาสัมพันธ์ชี้แจงวิธีการดำเนินงานด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่ชัดเจนซึ่งจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. การดำเนินงานตามแผน ควรมีการกำหนดข้อปฏิบัติและมีการติดตามดูแลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามลำดับขั้นตอนและตามแผนที่กำหนดไว้
4. การตรวจสอบแก้ไข ควรมีการตรวจสอบผลการดำเนินงานเพื่อเป็นการป้องกันและแก้ไขสิ่งที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนดที่พึงประสงค์ให้มี การปรับปรุงแก้ไข โดยไม่ชักช้า
5. การทบทวนผลการดำเนินงาน ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นผู้นำในการทบทวนระบบการจัดการสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาเพื่อพิจารณาปรับแนวทางหรือกำหนดแนวทางการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงสภาพแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

สภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

1. ความสำคัญของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

เสรี ลาขโรจน์ (2546 : 60) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อมไว้ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมที่ดีในสถานศึกษาช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตประจำวันในสถานศึกษาได้ สถานศึกษาใดสามารถพัฒนาคุณภาพสภาพแวดล้อม เช่น จัดทำงานอนามัยสิ่งแวดล้อมในสถาน ศึกษาได้มาตรฐาน พัฒนางานอาคารสถานที่ได้อย่างดี มีการจัดระบบการรักษาความปลอดภัย ความสะอาด ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย เอาใจใส่

ด้านสุขภาพในโรงเรียน เฝ้าระวัง คุณภาพน้ำ อาหารและมลพิษด้านต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม สุขภาพอนามัยของคนในสถาน ศึกษาทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ก็จะถูกสุขลักษณะและ มีความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัย เกิดความร่มเย็นเป็นสุขในการดำรงชีวิตประจำวันตามไปด้วย

2. สภาพแวดล้อมที่ได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสมจะช่วยพัฒนาคนได้อย่าง รอบด้าน ทั้งในด้านความรู้ ความคิด ร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันแล้ว ว่าสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาเปรียบเสมือนครูคนหนึ่งที่สามารถให้การศึกษอบรมและ กล่อมเกลาจิตใจของคนได้เพราะคนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีจะซึมซับลักษณะที่ดีติดตัวไปโดย ไม่รู้ตัว ดังนั้นกระบวนการและวิธีการดำรงรักษาสภาพแวดล้อมที่ถูกต้อง การมีส่วนร่วมใน การรักษาสภาพแวดล้อม ความมีระเบียบวินัยความสวยงามและความสมดุลทางธรรมชาติใน สถานศึกษา นอกจากจะสามารถให้ความรู้ให้ความคิดแก่ทุกคนที่อยู่ในสถานศึกษาแล้ว ยัง สามารถส่งเสริมให้คนรู้สึกกระตือรือร้น ใคร่รู้ใคร่เรียน รู้จักวิธีการดำรงชีวิตและการมี ปฏิสัมพันธ์ต่อกันและต่อสภาพแวดล้อมอย่างถูกต้องด้วย

3. เนื่องจากสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน สถานศึกษาที่มี สภาพแวดล้อมที่ดีจะเป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชน กลายเป็นสถานที่ มีค่าของชุมชนส่งผลให้ทุกคนเกิดความภาคภูมิใจเพิ่มความสนใจในการศึกษาและการเข้ามามี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษามากขึ้น มีหน่วยงานสถานศึกษาจำนวนมากเป็นที่ ยอมรับในฐานะหน่วยนำสังคมในชุมชน สามารถเป็นแกนนำในการพัฒนาและเป็นกำลังหลัก ของชุมชน สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาที่ได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ จะส่งผลกระทบต่อ การพัฒนาชุมชนด้านต่าง ๆ ตามไปด้วย เช่น การอนุรักษ์พัฒนาสภาพแวดล้อมของชุมชน ซึ่งเท่ากับการยกระดับ มาตรฐานการดำรงชีวิตและการยกระดับจิตใจของคนทั้งชุมชนให้ พัฒนาไปพร้อมกัน จึงกล่าวได้ว่าการพัฒนาสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาเป็นแบบอย่างที่ดีทั้ง แก่ผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) 2545 ได้ให้ความสำคัญต่อสภาพแวดล้อม โดยบัญญัติไว้ในหมวด 4 มาตรา 23 (2) กำหนดให้การจัดการศึกษา “ต้องให้ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้ง ความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน” ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ มาตรา 24 (5) “ส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อ

การเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ จากข้อกำหนดดังกล่าว พอดีคาดคะเนได้ว่า สถานศึกษาน่าจะได้รับมอบหมายให้มีบทบาทเป็นแกนนำในการมีส่วนร่วมในการจัดการแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมและทรัพยากร ตั้งแต่ระดับสถานศึกษา ชุมชน ประเทศและโลกจะกลายเป็นสถาบันหลักที่ให้ความรู้และประสบการณ์ จริงในการจัดการ อนุรักษ์และพัฒนา รวมทั้งปลูกฝังจริยธรรมด้านสภาพแวดล้อมด้วย สถานศึกษา จึงจำเป็นต้องรับภาระตั้งแต่การให้ความรู้ สนับสนุนให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสภาพแวดล้อม เพื่อสร้างความตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของสภาพแวดล้อม ปลูกฝังค่านิยมและเจตคติที่ดีต่อสภาพแวดล้อม และ ฝึกทักษะให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมไปโดยไม่รู้ตัว ซึ่งต้องจะรับผิดชอบต่อกันในสถานศึกษาแล้ว ยังจะต้องส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาบุคคลและสภาพแวดล้อมนอกสถานศึกษาคด้วย

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สม.ศ.) ได้ให้ความสำคัญต่อสภาพแวดล้อม โดยกำหนดเป็นมาตรฐานการศึกษาด้านกระบวนการ ในมาตรฐานที่ 15 ว่า สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้เรียน โดยมีตัวบ่งชี้คือ

1. จัดสภาพแวดล้อมที่สะอาด เป็นระเบียบปลอดภัย
2. จัดระบบป้องกันให้สถานศึกษาปลอดสารเสพติด อาชญากรรม และ

อบายมุข

3. จัดระบบสาธารณูปโภคที่ดี
4. จัดตั้งอำนวยความสะดวกให้ครู และบุคลากรอย่างเพียงพอ และจัด

สภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้

ขอบข่ายการบริหารสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการบริหาร วิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงบประมาณ และด้านการบริหารทั่วไป ได้กำหนดงานด้าน การบริหารจัดการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมไว้ในด้านการบริหารทั่วไป (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 69) มีแนวทางการปฏิบัติดังนี้

1. กำหนดแนวทางวางแผนการบริหารจัดการอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา
2. บำรุงรักษา ดูแล และพัฒนาอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ให้อยู่ในสภาพที่มั่นคง ปลอดภัย เหมาะสมพร้อมที่จะใช้ประโยชน์

3. ติดตามและตรวจสอบการใช้อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของสถานที่เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าและเอื้อประโยชน์ต่อการเรียนรู้

4. สรุป ประเมินผล และรายงานการใช้อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในสถานศึกษามีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยส่งผลกระทบต่อการเรียนการสอนที่มีคุณภาพของผู้เรียนทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจ รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างครูอาจารย์ กับบุคลากรในสถานศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน และความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนในสถานศึกษาตลอดเวลา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษา จะถือเป็นหน้าที่หลักในการที่จะจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาที่ดี มีบรรยากาศการทำงานที่ดี ซึ่งจะทำให้การบริหารจัดการในสถานศึกษาเป็นไปตามภารกิจของสถานศึกษาตามที่กำหนดไว้ใน พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ต่อไป

2. ประเภทสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

เสรี ลาชโรจน์ (2546 : 61) ได้แบ่งประเภทสภาพแวดล้อมสรุปได้เป็นสองลักษณะ คือ

1. แบ่งตามลักษณะการปรากฏของสภาพแวดล้อม ซึ่งแยกได้ 2 ประเภท คือ

1.1 สภาพแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม หมายถึง สภาพแวดล้อมที่สามารถมองเห็น หรือจับต้องได้ ไม่ว่าจะมีชีวิตหรือไม่มีชีวิต เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือถูกสร้างขึ้นโดยมนุษย์หรือสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ

1.2 สภาพแวดล้อมที่เป็นนามธรรม หมายถึงสภาพแวดล้อมที่มองไม่เห็น จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม เจตคติ บรรยากาศที่ส่งผลถึงความรู้สึกของคน ไม่ว่าจะเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือมีผลจากมนุษย์หรือสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ

2. แบ่งตามลักษณะที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อมนุษย์ ได้แยกไว้ 2 ประเภท

2.1. สภาพแวดล้อมที่เกิดตามธรรมชาติ ซึ่งมีทั้งสิ่งมีชีวิต เช่น คน สัตว์ พืช และ ที่ไม่มีชีวิตซึ่งมีทั้งที่สามารถมองเห็นจับต้องได้ และและมองไม่เห็นจับต้องไม่ได้ เช่น ภูมิประเทศ แร่ธาตุ น้ำ อากาศ แสงสี พลังงาน คลื่นเสียง คลื่นแม่เหล็ก เป็นต้น

2.2. สภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นไม่ว่าตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม ซึ่งอาจปรากฏเป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น สิ่งก่อสร้าง สิ่งประดิษฐ์ ศิลปกรรม และ สาธารณูปโภค และสภาพแวดล้อมทางสังคม เช่น ระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ศาสนา

ประเพณีค่านิยมและความเชื่อต่าง ๆ

สุทธิวรธรรม ดันตริจนาวงศ์ (2546 : 267) ได้แบ่งสิ่งแวดล้อมเป็น 2 ประเภท คือ

1. สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ (Natural environment) เป็นทุกอย่างที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ดิน อากาศ แสงแดด ป่าไม้ สัตว์ น้ำตก ภูเขา เกาะต่าง ๆ ซึ่งสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาตินี้ยังสามารถแบ่งออกไปได้อีก 2 ประเภทคือ

1.1 สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและเป็นสิ่งที่มีชีวิต (Biotic environment) เช่น พืช ป่าไม้ สัตว์ และมนุษย์ เป็นต้น

1.2 สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิต (Abiotic environment) เช่น ดิน น้ำ อากาศ ลม แสงแดด ความชื้น เมฆ รังสี ความร้อน เป็นต้น

2. สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-made environment) เป็นทุกอย่างทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นมา เช่น ถนน บ้านสะพาน วัด โรงเรียน โรงพยาบาล รถยนต์ โต๊ะ เก้าอี้ วัฒนธรรมประเพณี กฎหมาย ระเบียบคำสั่งต่าง ๆ ชุมชนศาสนา การศึกษา ซึ่งสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นยังสามารถแบ่งย่อยออกไปได้อีก 2 ประเภท คือ

2.1 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical environment) เป็นสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเป็นรูปธรรมมองเห็นและจับต้องได้ มนุษย์สร้างความต้องการของตนเองเพื่อความอยู่รอดและความสะดวกสบายของมนุษย์ เช่น ถนน เขื่อน อาคารที่พักอาศัย โรงงานอุตสาหกรรม โรงพยาบาล โรงเรียน รถยนต์ รถไฟ เครื่องบิน เจตีย์ วัด สิ่งก่อสร้างต่าง เป็นต้น

2.2 สิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social environment) เป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อความเป็นระเบียบในการดำรงชีวิตของกลุ่มคนที่มาอยู่ร่วมกัน เป็นสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีตัวตนแต่เป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคม ทำให้สังคมสงบเรียบร้อย เช่น ประเพณี การศึกษา ศาสนา กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ เป็นต้น

วสัน ปัญญา (2544 : 12) ได้แบ่งประเภทของการจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษาไว้ 3 ประเภท คือ

1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง สภาพของสิ่งแวดล้อมที่เป็นวัตถุ หรือเป็นรูปธรรมที่จัดขึ้น เพื่อสนองวัตถุประสงค์หนึ่งของการศึกษาและเพื่อส่งเสริมสุขภาพอนามัยของผู้เรียน

2. สภาพแวดล้อมทางจิตภาพ หมายถึง สภาพสิ่งแวดล้อมที่ทำให้เกิดความรู้สึกทางบวกหรือทางลบ สิ่งแวดล้อมทางจิตอาจเป็นวัตถุหรือบุคคลก็ได้

3. สภาพแวดล้อมทางสังคม หมายถึง สภาพแวดล้อมที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทั้งที่เป็นผลต่อการเรียนและความรู้สึกลงทางบวกหรือทางลบ

เกศราพร พรรณนิธิกุล (2543 : 6 - 7) ได้จำแนกทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ เพื่อมนุษย์นำทรัพยากรนี้ไปใช้ ทรัพยากรนี้อาจสูญสิ้นหมดไป หรืออาจสร้างกลับขึ้นมาใหม่ได้ตามทรัพยากรที่มีอยู่ โดยทรัพยากรธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม และเป็นสิ่งแวดล้อมที่ให้ประโยชน์ต่อมนุษย์

2. ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man – made environment) เป็นทรัพยากรที่ไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่อาจมีบางส่วนที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและมนุษย์ได้ดัดแปลงหรือสร้างกลไกควบคุมให้แปรเปลี่ยนทั้งรูปร่างหรือพฤติกรรมได้ ทรัพยากรกลุ่มนี้แบ่งออกได้ เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

2.1 กลุ่มทรัพยากรชีวภาพกายภาพ (Bio-physical resources) เป็นกลุ่มทรัพยากรที่มนุษย์ได้นำเอาทรัพยากรทางกายภาพ และทรัพยากรทางชีวภาพ มาใช้เป็นวัตถุดิบ โดยการผ่านกระบวนการผลิต ผลสำเร็จรูปใหม่ที่ใช้ได้ และใช้ประโยชน์ต่อมนุษย์ เช่น ผลผลิตทางเกษตร อุตสาหกรรม การใช้ที่ดิน การคมนาคมขนส่ง การสื่อสาร การชลประทาน เจือปน ฝ่าย เป็นต้น

2.2 กลุ่มทรัพยากรเศรษฐกิจสังคม (Socio – economic resources) เป็นกลุ่มที่มนุษย์ได้ใช้ทรัพยากรพื้นฐาน คือ ทรัพยากรทางกายภาพ และทรัพยากรทางชีวภาพเป็นวัตถุดิบในการผลิตให้เกิดทรัพยากรเศรษฐกิจสังคมขึ้น ซึ่งเป็นแบบแผนหรือวิธีการดำเนินชีวิตของสังคมมนุษย์ เช่น ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม กฎหมาย ข้อบังคับ การศึกษา สุขภาพอนามัย เศรษฐกิจ การปกครองและการเมือง เป็นต้น

จากสภาพแวดล้อมดังกล่าวข้างต้นเมื่อนำมาประกอบกับหน้าที่ ลักษณะงานและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา ทำให้สามารถจำแนกประเภทของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ออกได้เป็นสองประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. สภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แยกได้สองประเภท คือ

1.1 สภาพแวดล้อมที่มีชีวิต คือ คนทุกคน พืชและสัตว์ทุกชนิดที่มีใน

สถานศึกษา

1.2 สภาพแวดล้อมที่ไม่มีชีวิตซึ่งเกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น สภาพอากาศ แสงแดด อุณหภูมิ ทัศนียภาพของลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะที่ตั้ง รวมทั้งปรากฏการณ์ธรรมชาติ

2. สภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งแยกได้หลายประเภท เช่น

2.1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง สิ่งที่สามารถมองเห็นหรือจับต้องได้ ปรากฏอยู่ในสถานศึกษาในหลาย ๆ ลักษณะคือ

2.1.1 สถานที่ เช่น ภูมิทัศน์ บริเวณต่าง ๆ ภายในสถานศึกษา เช่น บริเวณที่พักผ่อนที่ออกกำลังกาย บริเวณการเรียนการสอน พื้นที่ทำการเกษตร ที่อยู่อาศัย สวนหย่อม สวนป่า เป็นต้น

2.1.2 สิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ เช่น รั้ว อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องประชุม โรงอาหาร ห้องน้ำห้องส้วม ที่จอดรถ เป็นต้น

2.1.3 ห้องต่างและส่วนประกอบ เช่น ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ แหล่งเรียนรู้ สถานที่พักผ่อนในอาคาร และป้ายนิเทศ เป็นต้น

2.1.4 สาธารณูปโภค เช่น ถนนหนทาง ทางเชื่อมระหว่างอาคาร การจราจร น้ำไฟฟ้าและระบบติดต่อสื่อสาร เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์สาธารณะ ที่ดื่ม น้ำ ที่ล้างมือล้างเท้า เป็นต้น

2.1.5 ลักษณะการบริการด้านสุขอนามัยและความปลอดภัย เช่น โรงอาหาร ห้องพยาบาล อาหารและน้ำดื่ม น้ำใช้ ขยะและมลพิษในสถานศึกษา เวย์ยาม เครื่องมือ ป้องกัน อุบัติเหตุต่าง ๆ เช่น สัญญาณแจ้งอุบัติเหตุ เครื่องมือดับเพลิง เครื่องมือ และอุปกรณ์อำนวยความสะดวกอื่น ๆ เป็นต้น

2.1.6 เครื่องมือ สื่อการเรียนการสอน และวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในสถานศึกษา สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้หากมีความทันสมัย ตรงกับความต้องการ มีความพอเพียงมีมาตรฐานและคุณภาพในสภาพที่ดีจะเป็นสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดและสร้างความกระหายใคร่เรียนรู้ให้ผู้เรียนและเสริม การพัฒนาคนที่อยู่ในสถานศึกษาได้อย่างดี

2.2 สภาพแวดล้อมทางสังคม หมายถึง สภาพแวดล้อมที่เป็นความรู้สึกที่เกิดจากการอยู่และปฏิบัติงานร่วมกันของคนในสถานศึกษา ซึ่งเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ของคนโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ได้ เช่น ลักษณะและแบ่งกลุ่มของคน ประเพณี ความเชื่อ ระเบียบวินัย ระบบ และวิธีการติดต่อ สื่อสาร การแต่งกาย เพศ วัย และสถานะทางเศรษฐกิจสังคมของคน เป็นต้น ซึ่งอาจแบ่งได้ 3 ลักษณะ คือ

2.2.1 สภาพแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ เช่น โครงสร้างองค์กร ปรัชญา แนวคิด ระบบและวิธีการบริหารจัดการ การจัดสำนักงาน วัฒนธรรมและเทคโนโลยีที่ใช้ในการบริหารจัดการหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติงาน การติดตามนิเทศ ตรวจสอบและประเมินผลงาน การพัฒนาและสร้างขวัญในการทำงาน เป็นต้น

2.2.2 สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน เช่น การกำหนดวัตถุประสงค์ ด้านการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ การจัดแหล่งเรียนรู้ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และวัสดุอุปกรณ์ เพื่อการเรียนรู้ การให้แรงเสริมแก่ผู้เรียนและผู้สอน และการประเมินผลและวัดผลการเรียนรู้ เป็นต้น

2.2.3 สภาพแวดล้อมด้านปฏิสัมพันธ์ของบุคคล เช่น ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ครู – อาจารย์และบุคลากรในสถานศึกษา ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูอาจารย์กับนักเรียน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนนักศึกษา กับนักเรียนนักศึกษา

จากการศึกษาแนวความคิดที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาที่มนุษย์สร้างขึ้นข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าสอดคล้องกับแนวความคิดของ นรา สมประสงค์ (2546 : 67) ซึ่งได้แบ่งสภาพแวดล้อม ในสถานศึกษา ออกเป็น 2 ประเภท ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ คือ

1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ บริเวณสถานศึกษา อาคารเรียน อาคารประกอบและห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ที่สามารถมองเห็นหรือจับต้องได้ในสถานศึกษาประกอบด้วย

1.1 สภาพแวดล้อมด้านภูมิทัศน์ หมายถึง บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมภายในสถานศึกษาที่สามารถมองเห็นได้โดยทั่ว ๆ ไป ได้แก่ บริเวณสถานศึกษา บริเวณที่ตั้งอาคาร บริเวณที่พักผ่อน

1.2 สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ หมายถึง บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมภายในสถานศึกษา ได้แก่ สิ่งปลูกสร้าง ที่เป็นอาคารเรียน อาคารประกอบการ และห้อง ปฏิบัติการต่าง ๆ

1.3 สภาพแวดล้อมด้านความปลอดภัย หมายถึง มาตรการและแนวปฏิบัติต่าง ๆ ที่กระตุ้นจิตสำนึกของบุคลากรให้มีความรู้เกี่ยวกับการใช้อาคารสถานที่อย่างปลอดภัย เพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดแก่บุคลากรในสถานศึกษา

2. สภาพแวดล้อมทางสังคม หมายถึง สภาพแวดล้อมที่เป็นความรู้สึก ที่เกิดจากการอยู่และปฏิบัติงานร่วมกันของคนในสถานศึกษา ซึ่งเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ของคน โดย

ตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ได้ ประกอบด้วย

2.1 สภาพแวดล้อมด้านบริหารจัดการ หมายถึง บรรยากาศการบริหารและการปฏิบัติงานบุคคลทุกฝ่ายที่มีความสุขมีความพึงพอใจ และมีแรงจูงใจในการทำงาน

2.2 สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน หมายถึง ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนสนับสนุนบรรยากาศการเรียนรู้ของผู้เรียนในห้องเรียนหรือบรรยากาศในห้องเรียนที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ได้แก่ หลักสูตร สื่อการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล

2.3 สภาพแวดล้อมด้านปฏิสัมพันธ์ของบุคคล หมายถึง บรรยากาศความสัมพันธ์ระหว่าง บุคลากรในสถานศึกษาที่อยู่ร่วมกัน ได้แก่ การอยู่ร่วมกันของครูกับบุคลากรในสถานศึกษา ครูกับนักเรียน และ นักเรียนกับนักเรียน

2.4 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ

สภาพแวดล้อมทางกายภาพของสถานศึกษา ถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลและมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทั้ง กิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมนักเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร และกิจกรรมอื่น ๆ ที่สถาน ศึกษาหรือ โรงเรียนมีส่วนเกี่ยวข้อง ด้วยเหตุนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องดำเนินการด้านการบริหาร การจัดการสภาพแวดล้อมทางกายภาพของสถานศึกษาให้เหมาะสมถูกต้อง และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการศึกษา

การบริหารสภาพแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ บริเวณสถานศึกษา อาคารเรียน อาคารประกอบและห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ที่สามารถมองเห็นหรือจับต้องได้ในสถานศึกษาแบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้ (นรา สมประสงค์. 2546 : 68 - 70)

2.4.1 การบริหารสภาพแวดล้อมด้านภูมิทัศน์ หมายถึง บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมภายในสถานศึกษาที่สามารถมองเห็นได้โดยทั่ว ๆ ได้แก่ บริเวณสถานศึกษา บริเวณที่ตั้งอาคาร บริเวณที่พักผ่อน ซึ่ง สถานศึกษาในปัจจุบันจะให้ความสนใจในด้าน ภูมิสถาปัตยกรรม (Landscape design) เป็นอย่างมาก เพราะจะช่วยดึงดูดความสนใจและสร้างบรรยากาศที่ดีต่อผู้พบเห็น และผู้ที่ใช้บริการอีกทั้งจะช่วยปลูกฝังรสนิยมและค่านิยมของ นักเรียนนักศึกษาที่มีต่อธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาอาจต้องขอมลทุนจ้างหรือขอคำปรึกษาแนะนำจากสถาปนิก (Landscape architect) เพื่อออกแบบตกแต่ง ปรับปรุงบริเวณสถานที่และองค์ประกอบอื่น อย่างไรก็ตามผู้บริหาร

สถานศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องนี้ เพื่อจะช่วยให้การบริหารสภาพแวดล้อม ด้านภูมิทัศน์มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่ง ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาควรพิจารณาและคำนึง ดังนี้

1) สถานที่ตั้ง ควรพิจารณาถึงระบบผังเมือง การระบายน้ำ สาธารณูปโภค การจราจรและระยะทางในเขตพื้นที่บริการของสถานศึกษา เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง และนักเรียนจะได้ไม่ต้องเสียเวลามากเกินไปในการเดินทาง สภาพที่ดินควรเหมาะสมแก่การก่อสร้างอาคาร และรูปร่างของที่ดินที่ตั้ง ถ้าเป็นไปได้ควรเลือกรูปทรงที่เหมาะสมต่อการจัดแผนผังอาคาร เพราะรูปทรงที่ดินบางอย่างอาจมีส่วนที่แคบและยาวเกินไป

2) การวางแผนเขตทางสัญจร สถานศึกษาแต่ละแห่งจะมีกิจกรรมหลากหลายประเภทและมีการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดเวลา ดังนั้นในการกำหนดเขตทางสัญจรจึงต้องพิจารณาในประเด็นนี้ด้วยคือ ควรมีถนน แนวทางเดินให้พอเพียง เหมาะสมปลอดภัย สะดวกต่อการใช้สอย เช่น มีทางเดินมีหลังคาเชื่อมระหว่างอาคาร มีป้ายแสดงเส้นทางเดิน ไปอาคารต่าง ๆ ทางเดินลงบันได และมีเนื้อที่ของเงตียงทางเดินพอเหมาะ เป็นต้น

3) สุนทรียภาพและสิ่งแวดล้อม ควรเป็นแบบเฉพาะที่ตามความเหมาะสมของสถานที่ตั้ง สภาพที่ดิน สภาพภูมิศาสตร์ และวัฒนธรรมท้องถิ่น มีข้อออกเป็นแบบมาตรฐาน (Prototype) แล้วใช้กับสถานที่ทั่วประเทศ เพราะการออกแบบของสถานศึกษาและสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีในโรงเรียน นอกจากเกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนแล้วยังเป็นตัวอย่างในการพัฒนาอาคารบ้านเรือนในชนบทที่จะได้สร้างบรรยากาศแวดล้อมให้สวยงามร่มรื่นควบกันไป ด้วยอันเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาสังคมทางด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมอีกทางหนึ่งด้วย

4) การตกแต่งบริเวณให้ดูงดงาม มีสิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษา ควรพิจารณาดังนี้

4.1) สนามหญ้า สถานศึกษาควรมีสวนสนามหญ้าในโรงเรียน เพราะสีเขียวของหญ้าจะช่วยให้เกิดความเย็นตา ลดความร้อน ลดเสียงดัง และยังสามารถใช้เป็นสนามเล่นหรือที่พักผ่อนได้ด้วย

4.2) สวนหย่อม จะช่วยสร้างบรรยากาศที่สดชื่นรื่นรมย์เป็นธรรมชาติได้มาก ถ้ามีต้นไม้ดอก ธรรมชาติหรือน้ำตกประกอบ

4.3) สวนดอกไม้ ควรเป็นไม้ดอกที่มีราคาไม่สูงนัก และต้องการบำรุงรักษาน้อย เพราะไม้ดอกที่มีราคาสูงอาจเสี่ยงต่อการถูกตัด ส่วนการบำรุงรักษาควรแบ่งหน้าที่

ความรับผิดชอบให้กับนักเรียนด้วย เพื่อสร้างความรู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน

4.4) การปลูกต้นไม้ยืนต้น ควรเลือกปลูกให้เหมาะสมกับสภาพที่ตั้งและสภาพดิน เช่น ปลูกเพื่อให้เกิดร่มเงาความร่มเย็น ช่วยบังแสงแดด ป้องกันลม ป้องกันฝุ่นละออง หรือช่วยลดเสียงดัง เป็นต้น อย่างไรก็ตามก็ควรคำนึงถึงอันตรายจากต้นไม้ด้วย เช่น อันตรายจากละอองเกสร หรือใบ อันตรายจากรากหรือจากการเกาะเกี่ยว อันตรายจากกิ่งที่เปราะ หรือจากต้นไม้ที่โคนล้มง่าย

4.5) การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย สถานศึกษาอาจทำร่วมกันเป็นสัดส่วนซึ่งควรเป็นรั้วโปร่งที่จะให้ความรู้สึกปลอดโปร่งแก่จิตใจ เช่น รั้วต้นไม้ รั้วต้นไม้ รั้วต้นไม้ รั้วต้นไม้ รั้วต้นไม้ รั้วต้นไม้ เป็นต้น โดยเฉพาะสถานศึกษาในชนบทถ้าไม่จำเป็นก็ไม่ควรสร้างรั้วทึบหรือกำแพงเพราะจะทำให้เกิดความรู้สึกเหมือนถูกกักขัง ไม่เป็นอิสระ ไม่ปลอดโปร่งสบายตาสบายใจ นอกจากนี้สถานศึกษาต้องจัดหาที่ทิ้งขยะมูลฝอยให้เพียงพอทั่วถึง เพื่อปลูกฝังสร้างนิสัยรักความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้นักเรียน และเป็นการแบ่งเบาภาระของสถานศึกษาในการกำจัดขยะมูลฝอยอีกด้วย

5) การกำหนดบริเวณเป็นเขตหรือเป็นสัดส่วนเฉพาะ จะช่วยให้การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนการจัดการเรียนการสอนเกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า การกำหนดบริเวณ ได้แก่ บริเวณเรียนที่เป็นอาคารเพื่อประโยชน์ในกิจกรรมการเรียนการสอน บริเวณสนับสนุนการเรียนการสอนที่ประกอบด้วยห้องพยาบาล ห้องสมุด ห้องแนะแนว ห้องประชุม ห้องอาหาร บริเวณกีฬาซึ่งประกอบด้วยโรงพลศึกษา สระว่ายน้ำ สนามกีฬาต่าง ๆ บริเวณฝึกงาน เช่น แปลงเกษตร แหล่งสาธิตทดลอง เป็นต้น นอกจากนี้ยังควรกำหนดบริเวณพักผ่อนที่เป็นที่นั่งพักผ่อนในร่มใต้ต้นไม้ ริมสระน้ำ เพื่อให้ นักเรียนนักศึกษา ได้พบปะสังสรรค์ และผ่อนคลายความเครียด และบริเวณพักอาศัยของครูอาจารย์ นักการภารโรง และแหล่งบำบัดน้ำเสีย ขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ

2.4.2 การบริหารด้านอาคารสถานที่ หมายถึง บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมภายในสถานศึกษา ได้แก่ สิ่งปลูกสร้าง ที่เป็นอาคารเรียน อาคารประกอบการ และห้องปฏิบัติการต่าง ๆ เนื่องจากแต่ละสถานศึกษาต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงและพัฒนาอาคารสถานที่ ให้เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน นักศึกษา การบริหารอาคารสถานที่จึงเป็นความจำเป็นที่ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดี เพื่อจะได้ช่วย

อำนวยความสะดวกแก่นักเรียนนักศึกษา ครูอาจารย์และผู้ใช้บริการที่มาใช้อาคารสถานที่ ห้อง และอุปกรณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนให้เกิด ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล สูงสุดการดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารอาคารสถานที่ ที่ผู้บริหารสถานศึกษา หรือคณะทำงานหรือผู้รับผิดชอบด้านอาคารสถานที่ควรจัดทำหรือจัดให้มีขึ้น คือ

1) แผนภูมิบริเวณสถานศึกษาอาจเป็นผังบริเวณที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับ แนวถนน ชื่ออาคาร เลขที่อาคาร เลขที่ห้องที่สัมพันธ์กับเลขที่อาคารและอื่น ๆ เท่าที่จำเป็น และเหมาะสม แผนภูมิบริเวณจะช่วยให้ทราบถึงขนาดที่ดิน ทิศทาง จำนวนอาคาร ทางเชื่อม ระหว่างอาคาร รวมทั้ง การคมนาคมภายในสถานศึกษา ทำให้การติดต่อสื่อสารเป็นไป โดยสะดวกและรวดเร็ว

2) แผนภูมิอาคาร อาคารแต่ละหลังควรแสดงแผนภูมิไว้ในที่ที่สะดวกต่อการพบเห็น เช่น โกล์บันได หรือบริเวณหน้าลิฟท์ สิ่งที่ต้องแสดงไว้เช่น แผนภูมิแต่ละชั้น แผนภูมิห้อง ทางเดิน ทางเชื่อม บันได ห้องน้ำ ทางหนีไฟ ที่ตั้งเครื่องดับเพลิง เป็นต้น

3) การควบคุมตรวจสอบอาคาร ผู้รับผิดชอบด้านอาคารสถานที่ควรต้อง ตรวจสอบมาตรฐานอาคาร ตรวจสอบการใช้อาคาร การใช้ห้องเรียน ห้องประกอบตามความเป็นจริงว่ามีการใช้ประโยชน์ได้จริงตามแผนที่กำหนดไว้ มีการจัดชั้นเรียนตามจำนวนตามเกณฑ์ที่กำหนดหรือไม่ มากหรือน้อยกว่าเกณฑ์เพราะเหตุใด นอกจากนี้ยังควรเดินตรวจอาคาร สถานที่ โดยทั่ว ๆ ไปอย่างสม่ำเสมอเพื่อความสะดวกเรียบร้อยของอาคารสถานที่ ตลอดจน ตรวจสอบวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบในการพิจารณาตัดสินใจ จัดซื้อ จัดหา ซ่อมแซม บำรุงรักษาให้ใช้งานได้เป็นปกติ

4) การประเมินผลอาคารสถานที่ การประเมินผลอาคารควรประเมิน ทั้งสองขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ประเมินเมื่อการก่อสร้างอาคารแล้วเสร็จสมบูรณ์เพื่อดูว่า การออกแบบ และก่อสร้างดำเนินการเป็นไปตามข้อกำหนด และตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่ เพื่อจะได้แก้ไขก่อนที่จะมีการรับมอบหรือใช้อาคารต่อไป ขั้นตอนที่ 2 ประเมินเมื่อ ใ้ใช้อาคารไปแล้วช่วงระยะเวลาหนึ่ง ในการประเมินขั้นนี้ ควรให้ผู้ที่มีส่วนร่วมประเมินด้วย เช่น ครูอาจารย์ นักเรียนนักศึกษา คนงานภารโรง และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและใช้อาคารเป็นต้น

5) การบำรุงรักษา เนื่องจากการบำรุงรักษามีระยะเวลาานเท่ากับอายุ การใช้อาคาร ดังนั้นจึงมีระบบ และวิธีการที่สามารถทำได้อย่างต่อเนื่องตามปริมาณและ ลักษณะ ความยากง่ายของอาคารทั้งการดูแลรักษาป้องกันก่อนครบอายุการใช้งานและการซ่อม บำรุง

2.4.3 การบริหารด้านความปลอดภัย หมายถึง มาตรการและแนวปฏิบัติต่าง ๆ ที่กระตุ้นจิตสำนึกของบุคลากรให้มีความรู้เกี่ยวกับการใช้อาคารสถานที่อย่างปลอดภัยเพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดแก่บุคลากรในสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องดูแลรับผิดชอบและบริหารจัดการอีกด้านหนึ่งคือ ความปลอดภัย เพราะเป็นที่คาดหวังว่า ตลอดเวลาที่นักเรียนนักศึกษาอยู่ในสถานศึกษาควรมีความปลอดภัยในทุก ๆ อย่าง

ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา จึงควรจัดระบบและมีมาตรการต่าง ๆ ในด้านความปลอดภัย เช่น การให้ความรู้ในการรักษาความปลอดภัย จัดมาตรการป้องกันอันตราย จัดวิธีป้องกัน อุบัติเหตุจากการจราจร การป้องกันเพลิงไหม้ เป็นต้น ดังรายการที่ เกรียงศักดิ์ จรรย์ยานนท์ และนคร ศรีวิจารณ์ (2537 : 113 – 116) นำเสนอต่อไปนี้

1. ให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัย (Safety Education) จาก สโลแกนที่ว่า “ปลอดภัยไว้ก่อน” อันเป็นมาตรการป้องกันในขั้นต้นสำหรับนักเรียนซึ่งรวมตัวกันอยู่เป็นจำนวนมาก จะได้มีความระมัดระวังต่อการใช้อาคารและสถานที่ ตัวอย่างเช่น สถานศึกษาตั้งอยู่ริมแม่น้ำ นักเรียนจะต้องเดินทางโดยเรือโดยสาร จึงควรมีการปฐมนิเทศในเรื่องการลงเรือ การนั่งเรือ หากเกิดอุบัติเหตุตกลงไปในน้ำ จะช่วยตัวเองอย่างไร โดยอย่างน้อยนักเรียนควรว่ายน้ำเป็นทุกคน เป็นต้น

สิ่งสำคัญ คือ การให้ความรู้แก่นักเรียนในการใช้ประโยชน์อาคาร ตัวอย่างเช่น กันสาดของอาคารสร้างไว้เพื่อกันแดดกันฝน นักเรียนอ้างใช้เป็นที่นั่งคุยกัน โดยครูไม่รู้ไม่เห็น อาจพลาดพลั้งตกลงมาได้ เรื่องทำนองนี้อาจเป็นตัวอย่างไว้ได้บ้าง พอสังเขปเช่น

1.1 รวมนักเรียนไว้จับเวลาเดินขึ้นหรือลง ไม่ใช่ให้นักเรียนนั่งคร่อมราวแล้วปล่อยให้ตัวลื่นไถลลงมาข้างล่าง

1.2 แผงสวิทช์รวมไฟฟ้า ของอาคารแต่ละชั้น ห้ามนักเรียนไปเปิดเล่น เพราะอาจทำให้เกิดอันตรายจาก ไฟฟ้าลัดวงจร

1.3 ปัจจุบัน นิยมใช้หน้าต่างกระจกใส บางแห่งก็ใช้กระจกใสเป็นบานประตูควรที่จะป้องกันด้วยติครูปลอกให้เห็นที่สังเกต มิเช่นนั้นนักเรียนอาจเดินชนประตูกระจกได้

1.4 ให้ความรู้เรื่องแผ่นดินไหว อย่าให้นักเรียนตกใจแล้ววิ่งออกมาพร้อม ๆ กันจะเกิดอันตรายจนแย่งกันลงบันได ควรให้ความรู้ให้นักเรียน ให้พยายามอยู่ในความสงบ เพราะการเกิด แผ่นดินไหวของบ้านเราจะไม่รุนแรงมากนัก

ดัง ได้ยกตัวอย่างมาพอเป็นแนวทาง ที่ผู้บริหารทุกท่านจะได้นำไปใช้ประโยชน์ ในการปฐม นิเทศให้แก่ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบทางด้านความปลอดภัย รวบรวมเป็นข้อมูลเพื่อ แลกเปลี่ยนระหว่างสถานศึกษา เพื่อจะได้แนวปฏิบัติที่กระตุนใจดีสำนึกของนักเรียน ให้มี การตื่นตัวในด้านความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้อาคารสถานที่ ซึ่งนักเรียนอาจนำความรู้ ไปถ่ายทอดให้ นักเรียนรุ่นน้องอีกทีหนึ่งก็จะเป็นประโยชน์แบบต่อเนื่อง

2. ขจัดสิ่งทีอาจเป็นภัยแก่นักเรียน (Safe School Environment)

เป็นเรื่องการแบ่งเขตภายในบริเวณโรงเรียนตัวอย่างเช่น บริเวณสนามกีฬา ของ โรงเรียนเป็นเขตที่ควรแยกออกให้ชัดเจน อาจปลูกต้นไม้เป็นแนวหรือเขียนป้ายบอกไว้ว่า เป็นเขตกีฬาเพราะอาจเกิดอุบัติเหตุจากลูกฟุตบอลหรือการซ้อมฟุตบอล การขว้างจักร ฯลฯ ทีอาจผิด ทิศทางออกมาถูกนักเรียนได้

2.1 โรงฝึกงานบางรายวิชาอาจมีอันตรายจากกระแสไฟฟ้าสูง ทีเรียกว่า ไฟฟ้า สามเฟส การใช้ปลั๊ก การเข้าไปในเขตของการปฏิบัติงาน ควรมีป้ายว่าระวังอันตราย ดิดเอาไว้เพื่อเป็นการเตือนนักเรียน ให้ได้สติสัมปชัญญะ เพื่อป้องกันอันตรายจากไฟฟ้าและ เครื่องจักร

2.2 ห้องทดลองวิทยาศาสตร์ สาขาเคมี ซึ่งมีการทดลองควันจะต้องมี การต่อปล่องควันอันมีผลการทดลองทางเคมีให้อยู่สูงพอให้กลุ่มควัน ไปทำอันตรายต่อนักเรียน ในชั้นอื่น อาจมีการต่อปล่องควันให้สูงพ้นแนวหลังคาอาคารเพื่อให้ลมธรรมชาติพัดพาควัน จากถารทดลองกระจายออกไป

2.3 การตรวจสอบสายล่อฟ้าประจำอาคารว่ายังใช้การได้หรือไม่เพราะบาง ทีสาย จะขาดกระแสไฟฟ้าจะลงดิน ไม่ได้จะทำให้เกิดอันตรายต่อนักเรียน หากอาคารเรียนเป็น อาคารสูงในบริเวณนั้น

2.4 หากโรงอาหารหรือวิชาอาหารมีการใช้ก๊าซหุงต้มผู้บริหารควรให้ ดิดตั้งหัวก๊าซแบบตัดก๊าซอัตโนมัติเมื่อเกิดก๊าซรั่วอันจะทำให้เกิดอันตรายต่อนักเรียนหรือทำให้ เกิดเพลิงไหม้ก็ได้การสร้างบรรยากาศทีปลอดภัย โดยการขจัดสิ่งทีมองเห็นว่าจะป็นอันตราย ต่อนักเรียนนั้น จึงเป็นเรื่องทีผู้บริหารควรมอบให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบทางด้านความปลอดภัย ได้หมั่นตรวจตราดูแลเพื่อประโยชน์ต่อนักเรียนจำนวนมาก

3. การป้องกันภัยจากการจราจร (Traffic Safety)

การวางผังบริเวณ โรงเรียน มักจะแยกแวนถนน ทีจอดรถ และที่ขนส่ง บริการเข้ามาสู่อาคารต่าง ๆ ออกจากเขตอาคารเรียน อาคารประกอบ ซึ่งนักเรียนจำนวนมาก

จะต้องเดินขณะเปลี่ยนชั้นเรียน ทั้งนี้เพื่อป้องกันภัยจากรถยนต์ให้แก่นักเรียนตั้งแต่เริ่มต้น การวางผังที่ดีจะให้รถยนต์ เข้าไปได้ บางเขตที่จัดไว้ให้รถ ส่วนบริเวณที่นักเรียนใช้งานจะไม่ยอมให้รถยนต์หรือจักรยาน เป็นอันตราย เป็นการวางแผนขั้นแรกในการป้องกันภัยจากการจราจรอย่างถูกวิธี อย่างไรก็ตาม หั้วข้อนี้อาจแบ่งออกเป็นสองแนวทาง คือ

3.1 ความปลอดภัยจากการขนส่ง ซึ่งหมายถึง การให้ความรู้แก่นักเรียน ในการขึ้นรถลงเรือ ไม่ว่าจะเป็นการขนส่งสาธารณะ หรือการจัดรถรับส่งของโรงเรียน เป็นการให้ความรู้ว่าการจะขึ้นหรือลงรถที่ดีจะต้องรอให้รถจอดสนิทก่อน ไม่ให้ โดดลงเวลารถยังมีความเร็วอยู่ การยื่นอวัยวะออกมานอกตัวรถหากเกิดอุบัติเหตุ นักเรียนควรปฏิบัติตัว ให้ความช่วยเหลือตนเองและเพื่อนนักเรียนอย่างไรบ้าง

3.2 ความปลอดภัยจากการจราจร เป็นการให้ความรู้แก่นักเรียน เมื่อต้องข้ามถนนหรือการเดินทางกลับบ้าน การข้ามหากเป็นจุดที่มีสะพานข้าม ควรใช้สะพานจะปลอดภัยกว่า การข้ามถนนอาจต้องดูทั้งสองข้างให้แน่ใจว่าปลอดภัยเพราะจักรยานยนต์บางคันจะวิ่งผิดทางก็เป็นได้ซึ่งทำให้เกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง

การให้ความรู้แก่นักเรียนต่อระยะเวลาเบรกของรถยนต์ก็จะเป็นประโยชน์อย่างมาก เพราะบางที่นักเรียนไม่ทราบว่า ระยะเวลาของการหยุดรถทำได้ขนาดไหนทำให้นักเรียนกะระยะผิดพลาด ทั้ง ๆ ที่คนขับก็พยายามเหยียบเบรกอย่างเต็มที่แล้วก็ตาม ตำรวจจราจรจะให้ความรู้ที่นักเรียนที่ลงรถประจำทางแล้ว เดินข้ามถนนจากด้านท้ายรถประจำทางนั้นอันตรายมาก เนื่องจากตั้งรถประจำทางจะบังนักเรียนไว้ รถที่วิ่งสวนมาจะมองไม่เห็น ทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ง่าย

4. การป้องกันเพลิงไหม้ (Fire Prevention)

แม้ว่าการก่อสร้างอาคารเรียน อาคารประกอบในปัจจุบัน รัฐบาลมีกฎให้ใช้วัสดุทนไฟแล้วก็ตาม แต่โอกาสที่ทำให้เกิดเพลิงไหม้ก็ยังคงมีอยู่ จึงได้มีระเบียบให้มีครูเวรอยู่เฝ้าโรงเรียน ในเวลาค่ำคืน โอกาสที่จะเกิดเพลิงไหม้ยังมีอยู่ได้หลายทาง เป็นต้นว่า ไฟฟ้าลัดวงจร ไฟฟ้า การทิ้งก้นบุหรี่ในบริเวณที่มีเชื้อเพลิง เกิดจากการรั่วของก๊าซหุงต้ม เป็นต้น

4.1 ให้นักเรียนมีส่วนในการป้องกันเพลิง เป็นการให้ความรู้แก่นักเรียน ในด้านการป้องกัน ช่วยดูแลจุดที่เป็นเชื้อเพลิง เช่น กองกระดาษเก่า ๆ กองขยะแห้ง หญ้าแห้งที่สุ่มไว้ใน ถูดูแล้ง สิ่งเหล่านี้อาจเป็นเชื้อเพลิง ได้นักเรียนอาจช่วยดูแลสายไฟฟ้าที่ถลอกอาจเกิดไฟลัดวงจร ได้สิ่งเหล่านี้จะต้องจัดครูมาให้ความรู้แก่นักเรียนซึ่งประโยชน์จะเกิดขึ้นในการป้องกันที่บ้านของนักเรียนด้วย

4.2 ให้นักเรียนมีความรู้ในการดับเพลิง อาคารทั้งไปจะมีฉุกเฉินสำหรับดับเพลิง อาคารบางหลังจะมีสายยางดับเพลิง ส่วนอาคารที่อยู่ในชนบทที่ขาดแคลนนิยมใช้ถังบรรจุทรายแขวนไว้ใช้ผจญเพลิง ครูจะต้องให้ความรู้แก่นักเรียนในการใช้อุปกรณ์ดับเพลิงทุกประเภทที่มีอยู่ รวมทั้งการรวมตัวกันใช้ถังน้ำดับเพลิงอีกทางหนึ่งด้วย

4.3 การฝึกหัดหนีเพลิงไหม้ ในปัจจุบันมีการก่อสร้างอาคารเรียนหลายชั้นอาคารเรียนระดับมัธยมศึกษาสำหรับที่ดินที่คับแคบ มรการก่อสร้างอาคารสูงถึง 9 ชั้นเมื่อนักเรียนจำนวนมาก มีห้องดินอยู่ห่างจากผิวดินเช่นนี้จึงควรให้มีการฝึกหัดหนีเพลิง โดยให้ความรู้ว่าจะเมื่อ เกิดเพลิงไหม้ ห้ามใช้ลิฟท์อย่างเด็ดขาด เพราะลิฟท์ที่อาจติดเมื่อเกิดไฟดับขณะนั้น จึงควรใช้บันไดหรือ ไฟให้คล่องแคล่ว และที่สำคัญคือ เมื่อเกิดเพลิงไหม้ต้องให้นักเรียนควบคุมสติสัมปชัญญะให้ดี อย่าตื่นตระหนกตกใจมากเกินไปอันจะเกิดสภาพการ โกลาหล ชนิดที่ควบคุมจำนวนมาก ไม่ได้อันจะทำให้มีการเบียดเสียดแย่งกันลงบันไดทำให้เกิดอันตรายตามมาได้

การสร้างจิตสำนึกให้แก่เด็กเรียนในรูปแบบการรักษาความปลอดภัย จะเกิดประโยชน์ทั้ง ในระยะที่เป็นนักเรียนและในระยะต่อไป เมื่อออกไปทำงานนักเรียนจะมีความรู้และจิตสำนึก ที่จะนำไปใช้ในการให้ความรู้แก่ผู้อื่น และให้ความช่วยเหลือแก่สังคมตามสมควรแก่ฐานะ อันจะทำให้สังคมของเรามีความปลอดภัยโดยทั่วกัน

2.5 สภาพแวดล้อมทางสังคม

สภาพแวดล้อมทางสังคม เป็นสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับ อารมณ์ ความรู้สึก และพฤติกรรมทางสังคมของบุคคลเมื่ออยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นคณะ เป็นองค์กร โดยเฉพาะ ในสถานศึกษาที่ประกอบด้วยบุคคลหลากหลาย และมีความแตกต่างกันทั้งทางด้านสถานภาพ ทางด้านการศึกษา ประสบการณ์ และอายุ เมื่อมาอยู่ร่วมกันย่อมแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางอารมณ์และทางสังคมที่แตกต่างกันไปสิ่งเหล่านี้จัดได้ว่าเป็นสภาพแวดล้อมทางสังคมมีผลต่อองค์กรนั้น ๆ สภาพแวดล้อมทางสังคมในสถานศึกษาที่สำคัญ ได้แก่ บรรยากาศการบริหารและบรรยากาศการปฏิบัติงาน บรรยากาศการเรียนการสอน และบรรยากาศการ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ในสถานศึกษาถ้ามีการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมทางสังคมดี เหมาะสมจะช่วยให้นักเรียน นักศึกษา ครูอาจารย์ คนงาน ภารโรง ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ร่วมกันอย่างราบรื่น เป็นสุข มีขวัญกำลังใจ ในการทำงาน การเรียนการสอนการดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ อัน จะส่งผลให้การจัดการศึกษาประสบ

ผลสำเร็จยิ่งขึ้นดังนั้นผู้บริหารจึงควรมีความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงการบริหาร
สภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นอย่างดี

สภาพแวดล้อมทางสังคม หมายถึง “สภาพความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน
คนกับสถาบันสังคม” (Google.com : 2547)

สภาพแวดล้อมทางสังคม หมายถึง “สภาพแวดล้อมที่ซึ่งเป็นความรู้สึกที่
เกิดจากการอยู่และปฏิบัติงานร่วมกันของคนในสถานศึกษา ซึ่งเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ของคน
โดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ได้” (เสรี लाख โรจน์. 2546 : 62)

จากความหมายที่ได้นำเสนอข้างต้นสรุปได้ว่า

สภาพแวดล้อมทางสังคม หมายถึง สภาพแวดล้อมที่เป็นความรู้สึกที่เกิดจาก
การอยู่และปฏิบัติงานร่วมกันซึ่งเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ของคน โดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ได้

สภาพแวดล้อมทางสังคมในสถานศึกษา หมายถึงสภาพแวดล้อมที่เป็น
ความรู้สึกที่เกิดจากการอยู่และปฏิบัติงานร่วมกันของคนในสถานศึกษา ซึ่งเกิดจากการ
ปฏิสัมพันธ์ของคน โดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ได้ แบ่งเป็น 3 ด้านดังนี้ (เสรี लाख โรจน์. 2546 : 62)

1. สภาพแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ
2. สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน
3. สภาพแวดล้อมด้านปฏิสัมพันธ์ของบุคคล

2.5.1 สภาพแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ หมายถึง บรรยากาศการบริหาร
และการปฏิบัติงานบุคคลทุกฝ่ายที่มีความสุขมีความพึงพอใจ และมีแรงจูงใจในการทำงาน
มีผู้กล่าวถึงการบริหารสภาพแวดล้อมด้านบริหารจัดการไว้หลายคน ดังนี้

นรา สมประสงค์ (2546 :79) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารและภาวะผู้นำของ
ผู้บริหารนับว่ามีอิทธิพลต่อการสร้างบรรยากาศขององค์กรเป็นอย่างมากไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรม
ของผู้บริหารและความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติงานล้วนมีผลต่อการดำเนินการ
ต่าง ๆ ในองค์กรทั้งสิ้น ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรระมัดระวังเป็นอย่างมากและควร
เลือกกลวิธีในการบริหารที่ดี และเหมาะสมเพื่อที่จะทำให้บรรยากาศการบริหารและบรรยากาศ
การปฏิบัติงานเป็น ไปอย่างราบรื่น บุคคลทุกฝ่ายมีความสุขความพอใจและมีแรงจูงใจใน
การทำงานถึงบรรยากาศการบริหารจะส่งผลต่อบรรยากาศการปฏิบัติงานในสถานศึกษาดังนี้

1. ทุกคนที่อยู่ในสถานศึกษามีความพึงพอใจ ครูอาจารย์ คนงาน
การโรงมีความพอใจในงานของตน นักเรียนนักศึกษาพึงพอใจที่จะเรียนและศึกษาหาความรู้

ประสบการณ์และทักษะต่าง ๆ ฟังพอใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา ทำให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษามุ่งบรรลุเป้าหมาย

2. การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีพฤติกรรมการทำงานแบบร่วมมือ สนับสนุนซึ่งกันและกัน มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ความขัดแย้งลดลง มีพฤติกรรมเป็นไปในเชิงสร้างสรรค์ มีบรรยากาศมุ่งที่การบรรลุเป้าหมาย

3. ระดับแรงจูงใจสูงขึ้น นั่นคือมีแรงจูงใจที่ต้องการเห็นความสำเร็จของงานของตนเอง เห็นว่างานที่ทำน่าสนใจและเป็นสิ่งที่ท้าทายให้ลงมือทำ มีความรับผิดชอบ ต้องการเห็นความก้าวหน้าในงานและการได้รับการยอมรับนับถือ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยจูงใจที่สำคัญในการทำงานบรรยากาศการบริหารและการปฏิบัติงานที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปพิจารณาและเลือกใช้ให้เหมาะสมดังนี้

3.1 บรรยากาศเปิด เป็นบรรยากาศที่สมาชิกในกลุ่มมีขวัญและกำลังใจดีมาก คณะครูอาจารย์มีความสามัคคีช่วยเหลือการงานเป็นอย่างดี ครูมีงานทำพอเหมาะกับความสามารถ จึงทำให้ได้ผลงานที่ดีแต่ละคนมีความพึงพอใจในการทำงานแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน มีความภูมิใจที่ได้เป็นสมาชิกของโรงเรียนนั้นพฤติกรรมของผู้บริหารพบว่า มีบทบาทในการบริหารดีเด่นถือเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นที่เคารพและเป็นที่ต้องการของคณะอาจารย์ นอกจากนี้ ยังให้การช่วยเหลือครูให้ปฏิบัติงานได้โดยสะดวกผู้บริหารไม่ต้องออกคำสั่ง หรือควบคุมหรือนิเทศงานบ่อยนัก เพราะคณะครูอาจารย์มีระเบียบวินัยดีมีความสัมพันธ์กับผู้บริหารดี กฎเกณฑ์และระเบียบที่มีความจำเป็นสำหรับการจัดการบริหารงานและควบคุมคณะครูอาจารย์ ก็ยังมีอยู่ แต่สามารถยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ผู้บริหารไม่เห็นผลงานครูอาจารย์แต่จะใช้วิธีสร้างลักษณะของการเป็นผู้นำและ ผู้ตามให้กับคณะครูอาจารย์ ผลผลิตของงานจึงดีมีคุณภาพบรรยากาศแบบนี้เป็นที่พึงประสงค์ของสมาชิกที่สุด

3.2 บรรยากาศอิสระ เป็นบรรยากาศที่มีลักษณะเด่นชัดตรงที่ผู้บริหารส่งเสริมให้คณะครูอาจารย์มีความอิสระในการสร้างความสัมพันธ์ฉันมิตร บรรยากาศแบบนี้มีแนวโน้มที่คณะครูอาจารย์ได้รับความพึงพอใจในความสัมพันธ์ฉันมิตรมากกว่าความพึงพอใจที่ได้จากความสำเร็จในการทำงาน คณะครูอาจารย์มีความสามัคคีและร่วมมือในการทำงานดี ผู้บริหารมีวิธีการ กฎเกณฑ์และระเบียบต่าง ๆ พร้อมทั้งจะอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานให้คณะครูอาจารย์ ขวัญและกำลังใจของคณะครูอาจารย์ดีแต่ยังไม่เท่ากับบรรยากาศแบบเปิด เพราะได้รับความพึงพอใจความพึงพอใจในเรื่องความสัมพันธ์ฉันมิตร

มากแต่ได้รับความพึงพอใจจากความสำเร็จของงานน้อย ผู้บริหารบริหารงานโดยถือระเบียบกฎเกณฑ์ น้อยกว่าตัวบุคคลกับคณะครูอาจารย์มีอิสระในการเลือกงาน ได้ตามความสามารถ ผู้บริหารงานจะแสดงความเมตตาปรานี และคอยให้ความช่วยเหลือคณะครูอาจารย์เป็นครั้งคราว ส่วนใหญ่จะใช้วิธีการปฏิบัติงานหลัก และสร้างแบบอย่างในการทำงานที่ดี ผู้บริหารพยายามส่งเสริมสวัสดิภาพต่อคณะครูอาจารย์ พฤติกรรมของผู้บริหารในบรรยากาศแบบนี้ค่อนข้างจะเข้มงวดกดขี่มากกว่าผู้บริหารแบบบรรยากาศเปิด

3.3 บรรยากาศควบคุม เป็นบรรยากาศที่ผู้บริหารเน้นความสำเร็จของผลงานเป็นหลัก ผู้บริหารจะควบคุม ตรวจสอบ ออกคำสั่ง หรือนิเทศงานครูอาจารย์ จนคณะครูอาจารย์ไม่มีเวลาที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีมิตร แต่เนื่องจากมีผลงานที่ดี จึงทำให้คณะครูอาจารย์มีความภาคภูมิใจ ซึ่งเป็นผลพลอยได้ เลยทำให้ขวัญและกำลังใจดีขึ้นเล็กน้อย คณะครูอาจารย์ต้องร่วมมือกันทำงานตลอดเวลา จึงทำให้ความสัมพันธ์ในหมู่คณะดีขึ้นบ้าง แต่ความสัมพันธ์อันมีน้อย แต่จะกำหนดระเบียบ กฎเกณฑ์และวิธีการทำให้คณะครูอาจารย์ทำงานตลอดเวลา ผู้บริหารจะไม่สนใจในความคิดและหลักการและเหตุผลของคนอื่น

3.4 บรรยากาศสนิทสนม เป็นบรรยากาศที่ผู้บริหารและคณะครูอาจารย์มีความสัมพันธ์อันดีมิตรสหายผู้บริหารสนใจผลงานน้อย ละเลยคำสั่งกฎเกณฑ์ ระเบียบ หรือการนิเทศ ทำให้คณะครูอาจารย์ขาดความสามัคคีในการทำงาน คณะครูอาจารย์ไม่ค่อยทำงาน แต่มีความสัมพันธ์กันด้านส่วนตัว ขวัญและกำลังใจอยู่ในระดับปานกลาง เพราะได้จากความสัมพันธ์กันอันดีมิตร ผู้บริหาร บริหารงานอย่างหละหลวม ปล่อยปะละเลย แต่พยายามแสดงให้เห็นว่าคณะครูอาจารย์ ทุกคนเป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน ผู้บริหารให้ความกรุณาปรานีและจะไม่พยายามทำลายจิตใจของสมาชิก การประเมินผลงานหรือการสั่งการ ทั้งทางตรงและทางอ้อมมีน้อยมาก คณะครูอาจารย์จะคอยกระตุ้นผู้บริหารให้ทำหน้าที่ให้เข้มแข็งตลอดเวลา

3.5 บรรยากาศรวบอำนาจ เป็นบรรยากาศที่ผู้บริหารบริหารโดยใช้วิธีการออกคำสั่ง ควบคุมตรวจสอบ และนิเทศการปฏิบัติงานของคณะครูอาจารย์อย่างใกล้ชิด ประดุจเงาตามตัว ผู้บริหารพยายามสร้างความสัมพันธ์อันดีมิตรภายในกลุ่มครูอาจารย์ ไม่เคารพ นับถือความรู้ความสามารถของผู้บริหาร คณะครู-อาจารย์แบ่งออกเป็นกลุ่ม ๆ และไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีมิตร เนื่องจากผู้บริหารไม่สามารถที่จะบริหารบุคคลให้อยู่ในระเบียบวินัยได้ ผู้บริหารชอบรบกวนเวลาปฏิบัติงานคณะครูอาจารย์มากกว่าที่จะอำนวยความสะดวก ขวัญและกำลังใจของคณะครู - อาจารย์ต่ำ เพราะขาดทั้งความสัมพันธ์อันดีมิตร

และความภาคภูมิใจในผลสำเร็จของการทำงาน ผู้บริหารทำตัวเป็นผู้รู้ดีไปเสียทุกอย่างทั้งที่บางเรื่องเพียงรู้อย่างงู ๆ ปลา ๆ หรือผิด ๆ ถูก ๆ ทำให้คณะครู - อาจารย์ เบื่อหน่ายและรำคาญพฤติกรรมของผู้บริหารเป็นอย่างมาก

3.6 บรรยากาศปิด เป็นบรรยากาศที่ผู้บริหารงานโดยขาดความรู้ ไม่มีสมรรถภาพ ในการบริหารงานบุคคล ครูอาจารย์เสียขวัญและกำลังใจในการทำงาน เพราะขาดความสามัคคี ขาดความสัมพันธ์อันดีมิตร และความภาคภูมิใจในการทำงาน ผู้บริหารไม่อำนวยความสะดวกในการทำงานให้ครูอาจารย์ ครูอาจารย์ถูกควบคุมโดยระบบคัดออก ผู้บริหารกับครูอาจารย์ปฏิบัติตามโดยปราศจากเหตุผล เพราะมุ่งสนองความพึงพอใจของตนเท่านั้น และผู้บริหารไม่สามารถปฏิบัติตน และปฏิบัติงานให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลอื่น ขาดความเมตตากรุณาขาดความริเริ่มสร้างสรรค์ และไม่เคยแสดงพฤติกรรมผู้นำที่ดีให้ปรากฏ ครู - อาจารย์มองผู้บริหารของตนว่าเป็นผู้บริหารจอมปลอม บรรยากาศแบบนี้เป็นบรรยากาศที่ไม่พึงประสงค์และต้องรีบแก้ไขด่วน

จากแบบบรรยากาศ 6 แบบ สรุปได้ว่าบรรยากาศแบบเปิดนับว่าเป็นบรรยากาศที่พึงประสงค์มากที่สุด ส่วนบรรยากาศปิด เป็นบรรยากาศที่ไม่พึงประสงค์ขององค์กรมากที่สุด สถานศึกษาใดที่มีบรรยากาศแบบนี้ต้องรีบแก้ไขโดยด่วน

คำจันทร์ อัครรัตน์ (2542 :23) กล่าวว่า การบริหารและการจัดการภายในโรงเรียน เป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการศึกษา ถ้าการบริหารและการจัดการอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิ ภาพแล้วจะส่งเสริมให้ครูผู้สอนปฏิบัติงานด้วยความสำเร็จ

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2532 : 65 -69) ได้สรุปลักษณะการบริหารการจัดการที่ก่อให้เกิดบรรยากาศที่ดีไว้ดังนี้

1. วิธีการกำหนดนโยบาย

1.1 มีการนำข้อมูลจากการสำรวจสภาพปัจจุบันมากำหนดเป็นนโยบายใน การแก้ปัญหาและพัฒนางานของโรงเรียน

1.2 ใ้บุคคลในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายเพื่อให้ทุกคนปฏิบัติตามนโยบายที่ตนเองมีส่วนร่วมกำหนดขึ้น ด้วยความเต็มใจ

1.3 ไม่นำความคิดของตน ซึ่งคิดไว้แล้วไปยึดเยียด ให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม

1.4 ไม่วางเฉยต่อความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น

1.5 ไม่ให้ความสำคัญเฉพาะเรื่องที่ตนถนัดเท่านั้น

2. การมอบหมายงานหรือการตั้งการ

- 2.1 เป็นไปตามสายการบังคับบัญชา
- 2.2 เหมาะสมกับความสามารถ
- 2.3 แจ่มชัด
- 2.4 ให้ความไว้วางใจ
- 2.5 ไม่เกินกำลัง
- 2.6 มอบหมายงานแล้วติดตามช่วยเหลือ
- 2.7 กระจายงานไม่ใช่ใช้ใครได้ก็ใช้ผู้นั้นเดียว
- 2.8 ถามไถ่ดูแลความเหน็ดเหนื่อย
- 2.9 ยกย่องชมเชยให้กำลังใจ
3. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
 - 3.1 ให้การยกย่องต่อหน้าคนอื่น
 - 3.2 สนใจทุกข์สุขซึ่งกันและกัน
 - 3.3 ให้กำลังใจให้ความช่วยเหลือ
 - 3.4 ไม่วางตัวสูงเกินไปหรือให้เข้าพบยาก
 - 3.5 แสดงความยินดีในความสำเร็จ
 - 3.6 ให้ความยุติธรรมแก่ทุกคนอย่างเสมอภาค
 - 3.7 จัดสวัสดิการให้หลายรูปแบบ
 - 3.8 สนับสนุนส่งเสริมความก้าวหน้า เช่น ศึกษาต่อ อบรม คุุณานำ

ผลงาน ทางวิชาการ

จะเห็นได้ว่าหากสถานศึกษาใดจัดสภาพแวดล้อมด้านการบริหารจัดการที่ดี ทั้งในด้านการกำหนดนโยบาย การสั่งการ การอำนวยความสะดวก การบริการ การประสานงาน และการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากรแล้ว จะทำให้สถานศึกษานั้นมีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบมีความรักความผูกพันและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

2.5.2 สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน หมายถึง ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนสนับสนุนบรรยากาศการเรียนรู้ของผู้เรียนในห้องเรียนหรือบรรยากาศในห้องเรียนที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้แก่ หลักสูตร สื่อการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน หรือบรรยากาศในห้องเรียน ถ้าบรรยากาศในห้องเรียนดีจะมีส่วนในการสนับสนุนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทาง

การเรียนสูงตรงกันข้ามถ้าบรรยากาศของห้องเรียนไม่ดีจะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ การจัดสภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอนจึงมีความสำคัญและถือว่าครูมีหน้าที่รับผิดชอบ ในการจัดสภาพแวดล้อมเหล่านี้นอกเหนือจากการสอน (สิริวรรณ ศรีพหล. 2537 : 35)

หน่วยศึกษานิเทศ กรมสามัญศึกษา (2532 : 37 - 42) ได้กล่าวไว้ว่าผู้บริหาร สถานศึกษา ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องกับนักเรียนทุกคน ย่อมมุ่งหวังจะเห็นสภาพ การเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในและนอกห้องเรียน มีลักษณะที่จะส่งผลให้ นักเรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ที่ตรงจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และมีประโยชน์ต่อ นักเรียนอย่างที่สุด โดยการจัดสภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เกิดบรรยากาศทางวิชาการที่มีชีวิตชีวา ทำให้นักเรียนรักโรงเรียน รักครู รักเพื่อน และพูดเป็น เสียงเดียวกันว่า “อยากมาโรงเรียน” ในสถานศึกษาทั่ว ๆ ไป จะมีนักเรียนอยากมาโรงเรียนและ ต้องมาโรงเรียนดังนี้

1. นักเรียนที่ประสบความสำเร็จในการเรียน
2. นักเรียนที่เป็นที่รักใคร่ของครูและเพื่อน
3. นักเรียนที่ตั้งใจศึกษาหาความรู้
4. นักเรียนที่เห็นว่าโรงเรียนเป็นที่ช่วยแก้ปัญหาของเขาได้

เหตุผลที่นักเรียนบางคนมาโรงเรียนคือ

1. เพราะการศึกษาเป็นค่านิยมของสังคม
2. เพราะอยู่บ้านก็ไม่มีอะไรดีขึ้น
3. เพราะอยู่บ้านต้องทำงานบ้าน
4. เพราะระอาสภาพบ้านที่คับแคบ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ตรงตามจุดประสงค์ ส่งเสริมความสามารถ ของแต่ละบุคคลให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน แล้วดำเนินกิจกรรมด้วยความ เป็นกันเอง ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ส่งเสริมการเรียนเป็นกลุ่ม ช่วยกันคิดช่วยกันทำ ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน น่าจะพอให้ทุกคนมีความสุข มีความมั่นใจและตระหนักในคุณค่า ของคนได้

สภาพการจัดการเรียนการสอนที่ทำให้นักเรียนรู้สึกว่าครูให้ความเป็นกันเอง กระตือรือร้นที่จะสอน รักและปรารถนาดี เข้าใจ จริงใจและจริงจัง ย่อมทำให้นักเรียนอุ่นใจ วางใจ อยากเรียน รักและผูกพันต่อโรงเรียน รู้จักรักตนเอง และผู้อื่น และรู้จักแสวงหาความรู้ ด้วยตนเอง สภาพเช่นนี้ นักเรียนที่มีความสุขเมื่ออยู่บ้าน มาโรงเรียนก็จะเป็นสุขด้วย นักเรียนมี

ความทุกข์เมื่ออยู่บ้าน อย่างน้อยก็มีความอบอุ่นเมื่ออยู่โรงเรียน ไม่ว่าจะ เป็น โรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง หรือขนาดใหญ่ ก็สามารถจัดสภาพการเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ เพื่อให้ นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ ประสงค์การเรียนรู้โดยตรง จัดกิจกรรมและประสบการณ์ที่สนับสนุนให้ นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ดีและกว้างขวางขึ้น เช่น กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนันทนาการ การจัดนิทรรศการ การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ การอภิปราย การได้วาที และกิจกรรมอื่นๆ ตามโอกาส

นรา สมประสงค์ (2546 : 82) ได้เสนอแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับการบริหารจัดการ สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอนไว้ ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมการเรียนการสอนนับเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนสนับสนุน การเรียนรู้ของนักเรียนในห้องเรียน การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนจะเน้นการจัด สภาพแวดล้อมเชิงกายภาพ และการจัดสภาพแวดล้อมเชิงปฏิสัมพันธ์

2. การจัดสภาพแวดล้อมเชิงกายภาพ เน้นการจัดและการใช้พื้นที่ของ ห้องเรียนของห้องเรียนให้ได้ประโยชน์คุ้มค่าที่สุด ในขณะที่เดียวกันต้องเน้นความเป็นระเบียบ เรียบร้อย การจัดห้องเรียนให้ถูกสุขลักษณะและสวยงาม สภาพแวดล้อมเชิงกายภาพที่จัด ได้ อย่างมีคุณภาพ จะเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วย

3. การจัดสภาพแวดล้อมเชิงปฏิสัมพันธ์ เน้นการจัดบรรยากาศที่ส่งเสริม ให้สมาชิกของห้องเรียนแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยครูก็พยายามหาแนวทางเพื่อป้องกัน ไม่ให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ด้วย

นรา สมประสงค์ (2546 : 83) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาใน การบริหารสภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้บรรลุ วัตถุประสงค์ ของสถานศึกษา ดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอน ในการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมาย อย่างมีประสิทธิภาพอาจตั้งคณะกรรมการวิชาการร่วมปรึกษาหารือถึงแนวปฏิบัติการ ประเมินผลพร้อมทั้งเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไข ให้ครูอาจารย์ได้ทำการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เชิญวิทยากรมาบรรยาย แนะนำวิธีการสอนและนวัตกรรมใหม่ ๆ มีการจัดทำแผนการสอน รายวิชา มีการจัดตารางสอน/ ตารางเรียนการจัดครูเข้าสอนในแต่ละวิชาตามความเหมาะสม

2. การจัดบรรยากาศทางวิชาการในโรงเรียน มีการจัดบริการทางด้าน วิชาการ การจัดบรรยากาศในห้องเรียน

3. งานด้านหลักสูตร เอกสารประกอบการใช้หลักสูตร โดยโรงเรียน รวบรวมเอกสารหลักสูตรทุกประเภทให้ครูได้ศึกษาเพิ่มเติม มีการจัดทำแผนการเรียน หลากหลายให้สอดคล้องกับหลักสูตร มีการมอบหมายให้หมวดวิชาจัดทำแผนการสอน มีสมุด ประเมินผล จัดให้มีคาบสอนแนะแนวสอนซ่อมเสริมและมีกิจกรรมครบตามหลักสูตร

4. การจัดแผนการเรียน โรงเรียนจัดแผนการเรียนตามหลักสูตรของ กระทรวงศึกษาธิการให้หลากหลายเหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน และศักยภาพของ โรงเรียน

5. การสอนซ่อมเสริม โรงเรียนอาจจัดให้ทั้งแบบที่เป็นทางการตาม ความสะดวกของครูและนักเรียนหรืออาจจัดแบบเป็นทางการ โดยแบ่งเด็กตามระดับสติปัญญา เช่น สอนเสริมให้กับนักเรียนที่ตั้งใจเรียนและจัดเสริมประสบการณ์ให้กับนักเรียนที่ไม่ตั้งใจ เรียนหรือเชิญวิทยากรมาบรรยายในรายวิชาหลักเพื่อเตรียมตัวสอบแข่งขัน เป็นต้น

6. การวัดและประเมินผล ได้แก่ การวัดและประเมินผลตามหลักสูตร ตาม ระเบียบ ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด การจัดสอบคัดเลือกเข้าเรียนต่อ จัดสอบซ่อม การมอบรางวัล ดีเด่นแก่ นักเรียนประจำปีการศึกษา การวิเคราะห์ข้อสอบ การลงทะเบียนเรียน การแจ้งผล การสอบการประกาศรายชื่อนักเรียนที่ไม่มีสิทธิ์เข้าสอบปลายภาค

7. กิจกรรมเสริมหลักสูตร ได้แก่ กิจกรรมลูกเสือเนตรนารี กิจกรรมชุมนุม และกิจกรรมอื่นตามลักษณะของกิจกรรม เสียสละ บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม รู้จักทำงานร่วมกันมีสุขภาพแข็งแรง

8. การจัดแหล่งเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการ แปลงสาธิต แหล่งเรียนรู้ในชุมชน สถานประกอบการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัดและสถานที่ ราชการ เป็นต้น

2.5.3 การบริหารสภาพแวดล้อมด้านปฏิสัมพันธ์ของบุคคล หมายถึง บรรยากาศ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในสถานศึกษาที่อยู่ร่วมกัน ได้แก่การอยู่ร่วมกัน ของครูกับบุคลากรในสถานศึกษา ครูกับนักเรียน และ นักเรียนกับนักเรียน สภาพแวดล้อม ด้านปฏิสัมพันธ์ของบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนสนับสนุนการปฏิบัติงานของบุคลากรใน สถานศึกษาและการเรียนรู้ของ ผู้เรียน มีแนวคิดดังนี้ (นรา สมประสงค์. 2546 : 84 – 86)

1) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูอาจารย์และบุคลากรในสถานศึกษา เช่น เจ้าหน้าที่ หน่วยงานการ โรง ลูกจ้าง เป็นสภาพแวดล้อมทางจิตสังคมที่มีผลต่อบรรยากาศ การทำงานและบรรยากาศการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่าง

ครูอาจารย์อาจแสดงออกในลักษณะของการทำงานเป็น ทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนด กฎเกณฑ์กติกาเพื่อใช้ในการปฏิบัติงาน มีลักษณะการเป็นประชาธิปไตย ยกย่องชมเชยซึ่งกัน และกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว ยิ้มแย้ม แจ่มใส เป็นมิตรและจริงใจต่อกันปฏิบัติต่อกันอย่างมี สัมมาคารวะตามขนบธรรมเนียมประเพณีไทย แสดงออกในทางที่ถูกต้องเหมาะสมกับ กาลเทศะ การที่ครูอาจารย์มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันดังกล่าวจะส่งผลต่อนักเรียนนักศึกษาให้ เกิดการเรียนรู้ทางสังคมอย่างถูกต้องเหมาะสม โดยดูจากครูอาจารย์เป็นต้นแบบ และนำไป พัฒนาพฤติกรรม ลักษณะนิสัย ความคิด จิตใจ และอารมณ์เป็น ของตนเองใน โอกาสต่อไป จากความสำคัญของปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูอาจารย์และบุคลากรในสถานศึกษาดังกล่าวข้างต้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรส่งเสริมพัฒนาให้ครูอาจารย์ได้มี ปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเช่น การใช้ กระบวนการกลุ่ม การบริหารแบบมีส่วนร่วมการสนับสนุนการทำงานเป็นทีมและการจัด กิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูอาจารย์จะมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมากขึ้น

2) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูอาจารย์กับนักเรียนนักศึกษา ครูอาจารย์เป็นผู้ที่มี อิทธิพลต่อการพัฒนาของนักเรียนนักศึกษาในทุก ๆ ด้าน ปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูอาจารย์กับ นักเรียนนักศึกษาจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างแรงจูงใจและเกิดบรรยากาศที่ดีในการเรียน การสอน เช่น ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถาม ตอบคำถามและร่วมกิจกรรมการเรียน การสอนให้มาก บรรยากาศการเรียนรู้ก็จะมีแต่ความน่าสนใจ สนุก อยากรู้อยากเห็นและ กระตือรือร้นเพราะนักเรียนได้มีโอกาสเคลื่อนไหว มีโอกาสได้ใช้ความคิดของตนเอง มีโอกาส ได้ลงมือทำ ได้แสดงความสามารถ มีผลทำให้เกิดความไว้วางใจ ให้ความสนใจต่อการเรียน การสอนหรือกิจกรรมที่ครูมอบหมาย เกิดความเป็นกันเองและมองครูอย่างเป็นมิตรคอยให้ ความช่วยเหลือแนะนำมากกว่ามองครูว่าเป็นผู้ใหญ่ที่ทรงอำนาจ เป็นต้น

พรรณนะของตัวแทนเยาวชน ในที่ประชุมนานาชาติ ครั้งที่ 5 ระหว่าง 13 – 15 ธันวาคม 2542 ได้ให้พรรณนะเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนว่า ครูที่นักเรียน ต้องการคือ ครูใจดี มีบุคลิกภาพดี เป็นกันเอง ใกล้ชิดกับนักเรียน ทันสมัย ไม่ทำให้นักเรียนได้ เบื่อหน่าย เข้าใจนักเรียนและดูแลนักเรียนเป็นอย่างดี มีความรู้อย่างแท้จริง รักการสอน จัด กิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาอย่างแจ่มแจ้งซึ่งสอดคล้องกับสำนักทดสอบ ทางการศึกษา (กรมวิชาการ. 2540 : 13 – 14) ที่กล่าวถึงคุณลักษณะและปฏิสัมพันธ์ระหว่างครู กับนักเรียนว่ามีอิทธิพลดังนี้

1. ครูยิ้มแย้มแจ่มใส จะทำให้บรรยากาศในชั้นเรียนร่าเริง แจ่มใส นักเรียนเรียนด้วยความสบายใจ ครูที่มีสีหน้าเฉยเมย เครื่องขรึม บรรยากาศในห้องเรียนจะเต็มไปด้วยความเครียด นักเรียนรู้สึกอึดอัด ไม่กล้าซักถาม หรือแสดงความคิดเห็น
 2. ครูที่มีท่าทาง กระตือรือร้น กระฉับกระเฉง จะทำให้นักเรียนรู้สึก กระปรี้กระเปร่า มีชีวิตชีวา ถ้าครูมีความเชื่องช้า นักเรียนจะรู้สึกเบื่อ เบื่อหน่าย ครูแสดงอาการงุนงงหวงหวาดนักเรียนจะเรียนด้วยความไม่สบายใจ
 3. ครูที่ใช้น้ำเสียงและคำพูดที่นุ่มนวล อ่อนหวาน แสดงความเป็นมิตร มีการเน้นหนักเบา มีจังหวะนักเรียนจะสนใจฟังมากกว่าครูที่พูดราบเรียบ หรือพูดจาครั้น ใช้คำพูดเยาะเย้ยเสียดสี
 4. การควบคุมอารมณ์และการมีอารมณ์ขันของครู จะช่วยให้บรรยากาศของชั้นเรียนไม่ตึงเครียด มีการให้อภัย เมื่อนักเรียนทำผิด โดยไม่ตั้งใจ หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ อารมณ์ขันของครูจะก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นมิตร เป็นกันเอง
 5. การแสดงบทบาทของครูในฐานะผู้นำในชั้นเรียน ถ้าครูแสดงบทบาทผู้นำแบบเผด็จการนักเรียนจะไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็น บรรยากาศมักเคร่งเครียด อึดอัด ถ้าครูเป็นผู้นำแบบตามสบายมุ่งสอนให้จบหลักสูตรแต่เพียงอย่างเดียว นักเรียนทำอะไรได้ตามใจชอบ จะทำให้ไม่มีระเบียบวินัยเท่าที่ควร นักเรียนที่ตั้งใจเรียนหรือมีความมุ่งมั่นในความสำนึก จะเกิดความ เบื่อหน่าย ครูที่มีลักษณะเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย จะเปิดโอกาสให้นักเรียน ได้แสดงความคิดเห็น กล้าซักถามสิ่งที่ยังไม่เข้าใจมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากขึ้น เกิดความรู้สึกว่าตนมีความ สำคัญและเรียนด้วยความสบายใจ
 6. เจตคติเป็นสิ่งที่มอิทธิพลต่อความคิดและการแสดงพฤติกรรมของคน ครูที่มีเจตคติที่ดีต่อการสอน จะมองการสอนเป็นเรื่องสนุก มีการเตรียมการสอนอย่างดี มีเทคนิควิธีการสอนเหมาะสมกับนักเรียน ไม่แสดงอาการเบื่อหน่ายเมื่อนักเรียนซักถาม ครูที่มีเจตคติที่ดีต่อนักเรียน จะให้ความรักและความสำคัญแก่นักเรียนเท่าเทียมกัน
- 3) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนนักศึกษา กับนักเรียนนักศึกษา นอกจากพ่อแม่ และครูอาจารย์แล้วสิ่งแวดล้อมต่อมาที่มีความสำคัญต่อการสร้างเจตคติ ค่านิยม และพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้เรียน คือ เพื่อน โดยเฉพาะในวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์สังคม นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนและครูอาจารย์ จะมีความรักและ เข้าใจเพื่อน จะชอบโรงเรียนและเรียนอย่างมีความสุข มีความคิดสร้างสรรค์พร้อมที่จะเรียนรู้ เพื่อพัฒนาตนเองตามศักยภาพ การมีเพื่อนและมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนจะช่วย

เสริมสร้างสุขภาพจิตได้ดี การมีเพื่อนสนิทถึงขั้นรู้สึกไว้วางใจสามารถปรึกษาหารือระบายความคับแค้นใจได้ จะทำให้ไม่รู้สึกละโดดเดี่ยว อ้างว้าง เกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นที่ยอมรับ และมีสังคมของตน การมีเพื่อนของนักเรียนนักศึกษาในสถานศึกษามักจะเกิดจากการเรียนอยู่ในชั้นเดียวกัน การอยู่ในกลุ่มเดียวกัน ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและจะคบกันเป็นเพื่อนร่วมกลุ่มหรือเพื่อนสนิท ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา จึงควรส่งเสริมให้นักเรียนนักศึกษาได้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในโอกาสต่าง ๆ เช่น กิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมชุมนุม เป็นต้น

สถานศึกษาเป็นองค์กรที่การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่าง ๆ องค์กรกับบุคคล เป็นสิ่งที่ต้องอยู่ควบคู่กัน และต่างก็เป็นตัวบ่งชี้ซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ถ้าองค์กรมีความก้าวหน้าก็แสดงให้เห็นถึงลักษณะของบุคคลในองค์กรนั้นที่มีคุณภาพ ในทำนองเดียวกัน ถ้าบุคลากรในองค์กรเป็นบุคลากรที่ดี มีคุณภาพและประสิทธิภาพ จะมีผลให้องค์กรเป็นปึกแผ่น มั่นคง พัฒนาและบรรลุเป้าหมายขององค์กร พฤติกรรมของบุคคลในองค์กรเป็นปฏิภินิหารร่วมของการแสดงออก เพื่อให้เป็นไปตามความคาดหวังและบุคลิกลักษณะของตัวเอง และสิ่งที่ชักจูงให้บุคคลแต่ละตำแหน่งปฏิบัติภารกิจในองค์กรจะมีที่มาจากสองทาง คือทางแรก เป็นเรื่องขององค์กร ทางที่สอง เป็นเรื่องลักษณะ เฉพาะของบุคคลที่แต่ละคนจะแสดงออกตามความต้องการ แรงจูงใจ และบุคลิกภาพ เมื่อบุคคลมาอยู่รวมกันย่อมมีพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีความคล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน อีกทั้งพฤติกรรมดังกล่าวจะมีผลหรือมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ด้วยเหตุนี้จึงอาจก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ในองค์กรได้ และปัญหาที่เกิดขึ้นไม่เพียงแต่จะมีผลกับผู้บริหารเท่านั้น แต่จะมีผลต่อบุคคลอื่น ๆ ด้วย ในสถานศึกษาก็เช่นกัน พฤติกรรมของบุคคลแต่ละคนก็จะมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคลอื่น ๆ ด้วยไม่ว่าจะเป็น ครู - อาจารย์ นักเรียนนักศึกษา หรือผู้เกี่ยวข้องก็ตาม ผู้บริหารจึงควรทำความเข้าใจในพฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์ ของบุคคล เพื่อนำไปสู่การบริหารสภาพแวดล้อมด้านปฏิสัมพันธ์ของบุคคลที่มีประสิทธิภาพต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

เจริญ งานไว (2538 : 106 – 112) ได้ศึกษาได้ศึกษาการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาสภาพบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ด้านวิชาการ
ด้านบริหาร จัดการในโรงเรียน
2. ศึกษาผลกระทบของการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
3. ศึกษาผลกระทบของการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่มีต่อ
ครูและนักเรียน
4. ศึกษาปัญหาและแนวทางในการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
ผลการวิจัยพบว่าการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ใน
จังหวัดขอนแก่นได้ดำเนินการ 3 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านวิชาการ และด้านการบริหารจัดการ
ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์มีการจัดการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก
ปัญหาที่เกิดจากการจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมมีปัญหาในระดับปานกลางทั้งสามด้าน ผู้บริหาร
โรงเรียน ครูอาจารย์ และนักเรียนมีความพึงพอใจในการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมใน
โรงเรียนอยู่ในระดับมาก

นิพนธ์ วรรณเวช (2538 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมวิทยาลัย
ครูหมู่บ้านจอมบึงในทัศนะของผู้บริหารอาจารย์และนักศึกษา ผลการวิจัยพบว่าการจัด
สภาพแวดล้อมวิทยาลัยครูหมู่บ้านจอมบึง ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถพัฒนา
ศักยภาพของนักศึกษา ให้ถึงขีดสูงสุด บุคลากรทุกฝ่ายของสถาบันควรได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่
และได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสถาบันในการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาและ
ปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในทุก ๆ ด้านให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นสถาบันควรจะให้
การสนับสนุนทางด้านทรัพยากร บำรุงขวัญกำลังใจให้กับบุคลากร มีการติดตามประเมินผล
โครงการ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสภาพ แวดล้อมสถาบันอย่างใกล้ชิด รวมทั้งการประชาสัมพันธ์
ให้บุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้เข้าใจตรงกัน เพื่อความร่วมมือในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทั้ง
สี่ด้านให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

ประสงค์ พรหมสิทธิ์ และคณะ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยแวดล้อม
ในการสร้างบรรยากาศ การปฏิบัติงานที่พึงประสงค์ของบุคลากรใน โรงเรียนมัธยมศึกษา
สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดพะเยา จังหวัดเชียงราย พบว่า

1. ปัจจัยแวดล้อมในการสร้างบรรยากาศการปฏิบัติงานที่พึงประสงค์ของ
บุคลากรใน โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพะเยา จังหวัดเชียงราย โดยภาพรวมอยู่ในระดับ
ปานกลาง

2. ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพส่วนตัวและปัจจัยแวดล้อมในการสร้างบรรยากาศการปฏิบัติงานที่พึงประสงค์สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดพะเยา จังหวัดเชียงราย โดยภาพรวม เพศ อายุ ตำแหน่ง นัยสำคัญทางสถิติส่วนระดับการศึกษาและสถานภาพการสมรส ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

รังสิมา เจริญศิริ (2541 : 125 –126) ได้ทำการวิจัย เรื่องปัญหาการจัดกิจกรรมรณรงค์และรักษาสิ่งแวดล้อมใน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า

1. การจัดกิจกรรมรณรงค์และรักษาสิ่งแวดล้อมใน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี มีปัญหาารวมทุกด้านและในแต่ละด้าน อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้คือ ด้านความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาและด้านสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคลากรในสถานศึกษา เมื่อพิจารณาตามขนาดของโรงเรียนพบว่า โรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหาารวมทุกด้าน และในแต่ละด้านอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นด้านการบริหารงานสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา และด้านสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคลากรในสถานศึกษามีปัญหาอยู่ในระดับน้อย โรงเรียนขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ต่างมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทั้งเป็นรายด้านและรวม ทุกด้านเช่นเดียวกัน

2. ผลการเปรียบเทียบปัญหาการจัดกิจกรรมรณรงค์และรักษาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรีที่มีขนาดแตกต่างกัน พบว่า

2.1 โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ มีปัญหาแตกต่างกันในแต่ละด้าน ทั้ง 5 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยโรงเรียนขนาดใหญ่มีปัญหามากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก และโรงเรียนขนาดกลางมีปัญหา มากกว่า โรงเรียนขนาดเล็ก

2.2 โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ มีปัญหาแตกต่างกันในแต่ละด้าน ทั้ง 5 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยด้านสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคลากรในสถานศึกษาและความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม โรงเรียนขนาดใหญ่มีปัญหา มากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก ส่วนด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา โรงเรียนขนาดใหญ่มีปัญหา มากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก และด้านการจัดกิจกรรมรณรงค์และรักษาสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา โรงเรียนขนาดใหญ่มีปัญหา มากกว่า โรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก

สถิต นาสมยนต์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู ผลการวิจัยพบว่าการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู ได้ดำเนินการทั้ง 3 ด้าน คือ (1) ด้านกายภาพ (2) ด้านการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาของครูและนักเรียน (3) ด้านพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนซึ่งการดำเนินงานทั้ง 3 ด้าน มีการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ปัญหาในการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษานั้นมีปัญหาอยู่ในระดับมาก คือปัญหาด้านบุคลากร และปัญหาด้านงบประมาณ/วัสดุอุปกรณ์ ส่วนปัญหาด้านการจัดการและการดำเนินงานอยู่ในระดับน้อย ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะให้มีการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ครู นักเรียน และชุมชนร่วมมือกันวางแผนการจัดสิ่งแวดล้อมศึกษานอกจากนี้ทางโรงเรียนประถมศึกษาควรจัดให้มีคณะกรรมการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมศึกษา

คำจันทร์ อัครรัตน์ (2542 : 77 -79) ได้ทำการวิจัยเรื่องบทบาทของผู้บริหารของผู้บริหารในการจัดสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนต่อการปฏิบัติงานของครูผู้สอน โรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา เขต 9 โดยแบ่งเป็นสามด้านคือด้านกายภาพ ด้านวิชาการ และด้านบริหารจัดการ ผลการวิจัยพบว่า

1. ความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับบทบาทของที่ปฏิบัติจริงในการจัดสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารที่สนับสนุนต่อการปฏิบัติงานของครูผู้สอน โดยรวมทั้งสามด้านพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
2. ความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับบทบาทที่พึงประสงค์ในการจัดสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารที่สนับสนุนต่อการปฏิบัติงานของครูผู้สอน โดยรวมทั้งสามด้านพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
3. ความคิดเห็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงในการจัดสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารที่สนับสนุนต่อการปฏิบัติงานของครูผู้สอน โดยรวมทั้งสามด้านพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
4. ความคิดเห็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับบทบาทที่พึงประสงค์ในการจัดสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารที่สนับสนุนต่อการปฏิบัติงานของครูผู้สอน โดยรวมทั้งสามด้านพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

5. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนเกี่ยวกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงในการจัดสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารที่สนับสนุนการปฏิบัติงานของครูผู้สอน โดยรวมทั้งสามด้านแตกต่างกัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

6. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนเกี่ยวกับบทบาทที่พึงประสงค์ในการจัดสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารที่สนับสนุนการปฏิบัติงานของครูผู้สอน โดยรวมทั้งสามด้านแตกต่างกัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

7. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนเกี่ยวกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่พึงประสงค์ในการจัดสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารที่สนับสนุนการปฏิบัติงานของครูผู้สอน โดยรวมทั้งสามด้านแตกต่างกัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ทวีศิลป์ สารเสน (2543 : 105) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมทางการเรียนในห้องเรียน ด้านครูผู้สอนกับความพึงพอใจของนักเรียนใน โรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

1. โรงเรียนมัศึกษามีสภาพแวดล้อมทางการเรียนในห้องเรียนด้านครูผู้สอน โดยรวมในระดับดี เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบพบว่าอันดับที่ 1 ได้แก่ ด้านความรู้และประสบการณ์ของครู อันดับที่ 2 ด้านบุคลิกภาพของครู อันดับที่ 3 ได้แก่ ด้านเทคนิคการสอนของครู อันดับที่ 4 ได้แก่ ด้านการสร้างบรรยากาศ ในห้องเรียน
2. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมทางการเรียนในห้องเรียนด้านความรู้และประสบการณ์ของครู อันดับ 1 รองลงไปคือเทคนิคการสอนของครูด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนนักเรียนมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง สำหรับการศึกษความสัมพันธ์ระดับระหว่างสภาพแวดล้อมทางการเรียนในห้องเรียนด้านครูผู้สอนกับความพึงพอใจในการเรียนของ ผู้เรียนในระดับสูงและมีทิศทางอยู่ในระดับเดียวกันทางสถิติที่ระดับ .01 โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อันดับที่ 1 คือ ความรู้และประสบการณ์ของครู อันดับ 2 คือ ด้านบุคลิกภาพของครู อันดับที่ 3 ได้แก่ด้านเทคนิคการสอนของครู อันดับที่ 4 ได้แก่ ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

3. สภาพแวดล้อมทางการเรียนในห้องเรียนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการที่จะทำให้นักเรียนเกิดความพึงพอใจในการเรียน มีความกระตือรือร้น อยากเรียนรู้ ซึ่งหากโรงเรียนได้จัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนในห้องเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้และประสบการณ์ของครู ด้านบุคลิกภาพของครู ด้านเทคนิคการสอนของครู ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ให้เอื้ออำนวยแก่นักเรียนเป็นอย่างดีแล้วการเรียนการสอนที่อยู่

ห้องเรียนย่อมมีประสิทธิภาพซึ่งสุดท้ายก็จะส่งผลต่อการเรียนหรือผลสัมฤทธิ์และความสำเร็จของผู้เรียนซึ่งหมายถึงความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอนและการศึกษาโดยรวมนั่นเอง

กฤษณา เสนาวงศ์ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

1. นักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา ใน 5 ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับความประทับใจในสถานศึกษา สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับบรรยากาศในการเรียนการสอน สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับเพื่อน สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับบรรยากาศในการบริหารและสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับอาคารสถานที่ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง
2. นักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา ใน 5 ด้าน จำแนกตามคณะช่างกล คณะวิชาช่างไฟฟ้าและคณะวิชาช่างโยธา ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน เพื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับอาคารสถานที่ นักศึกษาคณะวิชาช่างเครื่องกล และคณะวิชาช่างโยธา มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

วสัน ปัญญา (2544 : 97 - 98) ได้ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อสภาพแวดล้อมของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดกระบี่ พบว่า

1. ผลการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของนักเรียนต่อสภาพแวดล้อมของมีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมของโรงเรียน โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดกระบี่ โดยรวมและรายด้านพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมของโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณารายด้านพบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมของโรงเรียนทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมากเช่นกัน
2. ผลการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน ต่อสภาพแวดล้อมของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกระบี่ พบว่า นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมของโรงเรียนมากกว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รายด้านทั้ง 4 ด้าน และโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
3. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนต่อสภาพแวดล้อมของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกระบี่ ที่มีขนาดต่างกัน พบว่า นักเรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่แตกต่างกัน

นักเรียนที่ศึกษาอยู่ในที่มีขนาดกลางมีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมของโรงเรียนด้านบริหารจัดการมากกว่านักเรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดใหญ่และนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนขนาดกลางมีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมของโรงเรียนด้านกายภาพและด้านบุคลากรมากกว่านักเรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่

จำนง ประสานวงศ์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการบริหารอาคารสถานที่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสกลนครสภาพ และปัญหาการบริหารอาคารสถานที่โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าฝ่ายอาคารสถานที่ ครูผู้สอน นักการภารโรง มีความคิดเห็นต่อปัญหาการบริหารงานอาคารสถานที่โดยรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการบริหารจัดการห้องบริการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 และด้านการบริหารจัดการบริเวณโรงเรียนและการบริหารจัดการห้องเรียนแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ .01

เพชรรัตน์ บุญทริกวงศ์ (2546 : 121) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและความสำเร็จในการดำเนินงานการจัดกิจกรรมรักษาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพและความสำเร็จในการดำเนินงานการจัดกิจกรรมรักษาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครพนม โดยรวมและรายด้านมาตรฐานอยู่ในระดับปานกลาง
2. ผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมรักษาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครพนม โดยรวมและรายมาตรฐานแตกต่างกัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผู้บริหารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและความสำเร็จในการดำเนินงานสูงกว่าครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมสิ่งแวดล้อม
3. ผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมสิ่งแวดล้อมที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและความสำเร็จในการดำเนินงานการจัดกิจกรรมรักษา สิ่งแวดล้อม โดยรวมและรายมาตรฐานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ.01 ตามลำดับ โดยผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมรักษาสิ่งแวดล้อมที่ปฏิบัติงานใน โรงเรียนขนาดใหญ่ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและความสำเร็จสูงกว่าผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมรักษาสิ่งแวดล้อมที่ปฏิบัติงานใน โรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก

วิเชียร กระพีแแดง (2548 : 206-207) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา แนวการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัด ขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาด้านการส่งเสริม สัมพันธภาพระหว่างบุคคลในสถานศึกษา ด้านการจัดกิจกรรมรณรงค์และรักษาสิ่งแวดล้อมใน สถานศึกษาและชุมชน ด้านการบริหารงานสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาด้านการร่วมมือระหว่าง สถานศึกษากับชุมชนด้านสิ่งแวดล้อมทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับดีมาก ส่วนปัญหาและอุปสรรค การจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมทั้งหมดมีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับน้อย มีอยู่ด้านเดียว คือ ด้านการร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชนด้านสิ่งแวดล้อมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

อนุพล เทศารินทร์ (2550 : 102-103) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนเซกา อำเภอเซกา จังหวัดหนองคาย ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า สภาพปัจจุบันปัญหาในการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และสภาพแวดล้อมทางสังคมและจิตใจ โรงเรียนเซกา มีปัญหาคือ สภาพแวดล้อมทางกายภาพมีการจัดที่นั่งสำหรับนักเรียน การจัดและการใช้พื้นที่ห้องเรียน การจัดและตกแต่งห้องเรียน มีการดำเนินการ ไม่ถูกต้องเหมาะสมกับความต้องการของนักเรียน และสภาพแวดล้อมทางสังคมและจิตใจ การปฏิสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์ การเป็นต้นแบบที่ดีของครู ครูไม่มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน รวมทั้งครูไม่ได้จัดประสบการณ์ในการสอดแทรกความรู้แก่นักเรียน ปัญหาเหล่านี้ครูไม่ได้รับการพัฒนา ครูปฏิบัติไม่ถูกต้อง ไม่ทราบแนวทางในการพัฒนา สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ทำให้นักเรียนไม่สนใจกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ไม่เกิดการเรียนรู้ตามความสนใจของนักเรียน เมื่อพัฒนาครู โดยใช้กลยุทธ์ 3 กลยุทธ์ คือ การศึกษาดูงาน การบริหาร Mahasarakham University แบบมีส่วนร่วม และการนิเทศการสอน ทำให้กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า ร่วมในการวางแผน ร่วมในการดำเนินงาน ร่วมในการติดตาม ประเมินผล เกิดความรู้ความเข้าใจ สามารถพัฒนาตนเอง ทำให้สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และสภาพแวดล้อมทางสังคมและจิตใจมีการพัฒนาดีขึ้น ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า จำนวน 7 คน ได้แก่ผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า ครูปฏิบัติการสอนจำนวน 7 คน ได้มีความรู้และเข้าใจ สามารถจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ มีการจัดที่นั่งสำหรับนักเรียนตามความพอใจ ไม่มีรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เกิดความสะดวกสบายในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดพื้นที่และการใช้พื้นที่ห้องเรียนเหมาะสมไม่เป็นอุปสรรคในการเรียนการสอน

การจัดและตกแต่งห้องเรียน มีการจัดมุมวิชาการ มีการจัดป้ายนิเทศแสดงผลงานนักเรียน -ครู ทั้งในห้องและนอกห้องเรียน ห้องเรียนสะอาด เป็นระเบียบสวยงาม มีป้ายนิเทศ ป้าย นิทรรศการ ป้ายแสดงผลงานนักเรียน- ครูทุกห้อง ด้านสภาพแวดล้อมทางสังคมและจิตใจมี ปฏิสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์ระหว่างครูกับนักเรียน 3 ประการ คือ การสบสายตาวเวลาพูดกับ นักเรียนใช้คำพูดหรือวาทะที่สร้างสรรค์ มีเหตุผล และมีการสัมผัสที่อบอุ่นกับนักเรียน การเป็น ด้นแบบที่ดีมีความสุภาพนุ่มนวล มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลาและความมีน้ำใจต่อนักเรียน ขณะที่อยู่ต่อหน้านักเรียน มีการจัดประสบการณ์สอดแทรกการพัฒนาด้านจิตใจแก่นักเรียน ในห้องเรียนทุกวันก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน การดำเนินการ ทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นมีการพัฒนา เป็นที่พอใจของผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าทุกคนและผู้ให้ข้อมูล

ณัฐธยาน์ พลศรีเมือง (2550 : 49-50) ได้ศึกษา เรื่อง การบริหารงานสิ่งแวดล้อม ในโรงเรียนในศูนย์เครือข่ายการศึกษา ตำบลเวียงเชียงของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เชียงราย เขต 4 ผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่า

ด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ให้เอื้อต่อการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ การสนับสนุน กิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมให้นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ สำหรับการประเมิน ผลการ จัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ พบว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก การส่งเสริม การจัดกิจกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ กำหนด นโยบายในการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอน และสนับสนุนให้นักเรียนมีส่วนร่วม ร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สำหรับการเชิญวิทยากรจากภายนอกมาให้ความรู้แก่นักเรียน เกี่ยวกับกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ด้านสัมพันธ์ชุมชน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง โรงเรียนสร้างเสริมบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนและชุมชนให้น่าอยู่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ผู้ปกครองมีส่วน สนับสนุนการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน สำหรับหน่วยงานราชการ หรือเอกชนมีส่วนสนับสนุน การพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ธารนา รัตนะ (2552 : 74) ได้วิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัด สภาพแวดล้อมในโรงเรียนอนุบาลเซนต์จอห์น สรุปได้ว่า

1. ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน
ปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาลเซนต์จอห์น ด้านกายภาพในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา
เป็นรายข้อ พบว่า ความพึงพอใจสูงสุด คือ การจัดให้มีห้องน้ำสำหรับเด็กภายในห้องเรียน
ค่าเฉลี่ย 4.40 และข้อที่มีความพึงพอใจต่ำสุด คือ การจัดให้มีพื้นที่แสดงผลงานของนักเรียน
หรือศิลปะสร้างสรรค์ ค่าเฉลี่ย 3.92

2. ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมภายนอก
ห้องเรียนปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาลเซนต์จอห์น ด้านบริเวณอาคารเรียนในภาพรวมอยู่ใน
ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความพึงพอใจสูงสุด คือ มีการจัดทำชั้นวางรองเท้า
หน้าห้องเรียน ค่าเฉลี่ย 4.39 และข้อที่มีความพึงพอใจต่ำสุด คือ ความสะอาดของบ่อลูกบอล
ภายในตัวอาคาร ค่าเฉลี่ย 3.97

3. ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมภายนอก
ห้องเรียนปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาลเซนต์จอห์น ด้านบริเวณสนามโรงเรียนในภาพรวมอยู่ใน
ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความพึงพอใจสูงสุด คือ การจัดให้มีเก้าอี้ที่นั่งที่เพียงพอ
ค่าเฉลี่ย 4.03 และข้อที่มีความพึงพอใจต่ำสุด คือ การจัดต้นไม้ให้ร่มเงา ร่มรื่นในพื้นที่นอกตัว
อาคาร ค่าเฉลี่ย 3.82

2. งานวิจัยต่างประเทศ

เนวิลล์ (Newill, 1994) ได้ศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ ของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนซึ่งมี
ผลกระทบต่อการเรียนรู้และพฤติกรรมของนักเรียน พบว่าปัจจัยต่างๆ ของสิ่งแวดล้อมใน
โรงเรียนที่มีผลกระทบต่อการเรียนรู้และพฤติกรรมของนักเรียนนั้นมีอากาศภายใน โรงเรียน
จุดมุ่งหมาย/หน้าที่การแนะนำของผู้เ้า ความคาดหวังทางด้านวิชาการและความประพฤ
ติการว่ากล่าวตักเตือนในด้านความประพฤติของนักเรียนรวมถึงผู้ปกครองของนักเรียนด้วย

เดอราห์ (Derrah, 1995 : 507-A) ได้ศึกษาการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน
มัธยมศึกษาพบว่า

1. การสอนสิ่งแวดล้อมจะต้องสอนเกี่ยวกับข้อห้ามด้วย
2. หลักสูตรการศึกษาบางรายวิชาทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้นจะต้อง
ให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมด้วย
3. การเรียนรู้เรื่องสภาพแวดล้อมเป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้เกิดการช่วยกัน
อนุรักษ์ คุ้มครองสิ่งแวดล้อม
4. การให้รางวัลการรักษาสิ่งแวดล้อมขึ้นอยู่กับโอกาส สถานที่

คัมปีซาโน (Campisano, 2002 : 65-66) ได้ศึกษาจากตัวแบบเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของสิ่งแวดล้อมที่ทำงานในโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่มหาวิทยาลัยแห่งรัฐออริโซนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างตัวแบบเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับผลกระทบของสิ่งแวดล้อมที่ทำงานในโรงเรียนมัธยมศึกษา Jesuit ที่มีต่อมิติสิ่งแวดล้อมที่ทำงานและพฤติกรรม(ของคนทำงาน) กับข้อมูลจากครู 318 คน ครูใหญ่ 42 คน (ในโรงเรียน Jesuit โรงเรียนสอนศาสนาของอเมริกา) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ปัจจัย (Factor Analysis) และวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) แยกปัจจัย(ตัวแปร) ออกมา 7 ตัว ผลการศึกษาพบว่า ถ้าโรงเรียนต้องการบรรลุสิ่งต่อไปนี้

1. ประสิทธิภาพขององค์กร
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเป็นไปตามเป้าหมายของโรงเรียน
3. ครูที่ตั้งใจทำงาน

ครูใหญ่ต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเสริมสร้างความคิดริเริ่ม ลดการกำหนดงานที่จะก่อให้เกิดความกำกวม (ในบทบาทหน้าที่) และการขัดแย้ง (ในการทำงาน) ควรให้มีความสมดุล ระหว่างระบบราชการ กับความอิสระในวิชาชีพ (ครู) ครูใหญ่ต้องเลือกครูใหม่ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม (ในการทำงาน) ของโรงเรียน

หวัง (Wang, 2005 : 65) ได้ศึกษาจากการประเมินผลโครงการสิ่งแวดล้อมในแม่น้ำ Tansui ประเทศไต้หวัน โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนให้ความร่วมมือในการรักษาสภาพแวดล้อมของแม่น้ำ โดยให้นักเรียนมัธยมศึกษาในกลุ่มแม่น้ำ Tansui เป็นผู้ดำเนินโครงการ ใช้ตัวแบบจากโครงการแก้ปัญหาคุณภาพน้ำและชุมชนเมือง Rouge ของ Michigan มีโรงเรียนในโครงการ 2 โรง แบ่งเป็นกลุ่มควบคุมกับกลุ่มทดลอง ใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลทั้งก่อนและหลังทดลอง ใช้สถิติ t-test และวิเคราะห์ผลแบบ NAOVA ที่ระดับนัยสำคัญที่ .05 จากการศึกษาพบว่า

1. โครงการนี้ได้เพิ่มความตระหนักของประชาชนในการดูแลสิ่งแวดล้อมมากขึ้น
2. นักเรียน/ประชาชนมีความรู้เรื่องน้ำมากขึ้น
3. ประชาชนมีอำนาจต่อตรง (ร่วมกันในการรักษาแม่น้ำ คุณภาพน้ำ สิ่งแวดล้อม) มากขึ้น
4. ทำให้นักเรียนตระหนักในความสำคัญของการรักษาสภาพแวดล้อมของโรงเรียน มากขึ้น

5. ทำให้นักเรียนรู้จักวางแผน/ตัดสินใจ/ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

โรงเรียน

ชิน (Chin. 2005 : 2970-A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติและพฤติกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำการศึกษา ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับหลักสูตรวิธีสอนและอุปสรรคการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา พบว่าทัศนคติและพฤติกรรมของนักเรียนขึ้นอยู่กับเพศ ระดับการศึกษา พื้นภูมิศาสตร์ หัวข้อที่ทำการสอน อายุ ประสบการณ์ของครู นักเรียนในชนบทมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมน้อยกว่านักเรียนที่อาศัยอยู่ในเมือง

เดสซัสฮาโซ (Deahazo. 2006 : 2456-B) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับความเข้าใจในธรรมชาติของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า

1. ควรมีพระราชบัญญัติเพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม
2. ควรแสดงความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อให้การสอนเกิดประสิทธิภาพ
3. ทำให้ครูมีความเข้าใจในความแตกต่างของผู้เรียนเพื่อที่จะศึกษาค้นคว้าหา

แนวทางในการสอนให้บรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้

เบรดเลย์ (Bradley. 2007 : 84-A) ได้ศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรวิทยาศาสตร์กับสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อสภาพแวดล้อมของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า

1. หลักสูตรด้านวิทยาศาสตร์กับสิ่งแวดล้อม ทำให้นักเรียนมีความรู้เป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมได้ดียิ่งขึ้น
2. หลักสูตรด้านวิทยาศาสตร์กับสิ่งแวดล้อม ทำให้นักเรียนมีจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมและยังสามารถนำไปใช้ได้กับหน่วยงานอื่น ในการที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้ด้วย

บูร์เซียม (Bursheim. 2008 : 66-67) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการจัดสิ่งแวดล้อมทางการเรียนแบบกลุ่ม (สหกรณ์) กับวัฒนธรรมการทำงานที่ได้ผลในโรงเรียนที่มหาวิทยาลัยมินิโซต้าโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดสิ่งแวดล้อมในการเรียนแบบรวมกลุ่มวัฒนธรรมการทำงานในโรงเรียน ในด้านที่ว่า การจัดโรงเรียนและหมวดวิชาแบบใดที่มีผลต่อวัฒนธรรมการทำงาน (ในโรงเรียน) ของ Dr.Synder และแบบสำรวจ การจัดสิ่งแวดล้อมการเรียนแบบรวมกลุ่มของ Dr.Johnson (ซึ่งมีแบบประเมินค่า 5 ตัว ของ Likert) กลุ่มตัวอย่างเป็นครูอนุบาลครู ป.6 และครูใหญ่ใน 18 โรงเรียนของรัฐมินิโซต้าโคโลราโด และ เพนซิลเวเนีย ได้รับแบบสำรวจตอบรับคืน 357 ชุด คิดเป็น 91% ของแบบสำรวจทั้งหมดผลการศึกษาพบว่า

1. มีความสัมพันธ์ในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญระหว่างการเรียนแบบรวมกลุ่มกับวัฒนธรรมการทำงานแบบให้ผลผลิต
2. มีนัยสำคัญที่ต่างกันตามระยะเวลาที่โรงเรียนเข้าร่วมโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพ (โรงเรียน) ของรัฐมินิโซต้า
3. มีนัยสำคัญต่างกันระหว่างความคิดเห็นของครูใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการจัดสิ่งแวดล้อมแบบเรียนรวม
4. เพศ, ประสบการณ์การทำงานให้ความคิดเห็นที่แตกต่างกันในคำว่า “ค่านิยม” ของการจัดสิ่งแวดล้อม
5. ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในเรื่องขนาด และประเภท (วิชาชีพ) ของโรงเรียน

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พอสรุปได้ว่าโรงเรียนที่จะประสบผลสำเร็จในการบริหารงานสิ่งแวดล้อม ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนต้องให้ความสำคัญ ความสนใจในงานทุกด้านพอ ๆ กัน นับตั้งแต่การดำเนินการประชาสัมพันธ์นโยบายด้านสิ่งแวดล้อม การวิเคราะห์นโยบายสู่แนวปฏิบัติ การดำเนินการเกี่ยวกับบุคลากรด้านสิ่งแวดล้อม การวางแผนปฏิบัติการ การนิเทศและติดตามให้ความช่วยเหลือ ตลอดจนการประสานงานกับโรงเรียนหรือหน่วยงานอื่น ๆ ด้านสิ่งแวดล้อม เมื่องานทุกด้านได้ดำเนินงานไปได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว การบริหารงานด้านสิ่งแวดล้อมย่อมประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่วางไว้เป็นอย่างดี